

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΙ ΟΓ' - ΟΔ'

ΛΕΙΜΩΝΑΡΙΟΝ

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

ΤΩ ΚΑΘΗΓΗΤῃ ΝΙΚΟΛΑΩ Β. ΤΩΜΑΔΑΚῃ

Προέδρῳ τῆς Ἑταιρείας καὶ διευθυντῇ τοῦ περιοδικοῦ αὐτῆς

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΥΡΤΙΔῆ
1972-1973

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΤΟ ΞΕΝΟΚΡΑΤΕΙΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΔΟΤΗΜΑ,
Ο Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΣ Α. ΘΡΑΚΗΣ

Α'

Ἡ εἴρεσις εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἰπουργείου Ἰξωτερικῶν ἐγγράφων ἐν οἷς καὶ ἀνεκδότων τοῦ Γεωργίου Βιζυηνοῦ, ἀπάντων σχετιζομένων μετὰ τὴν λύσιν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βιζύης Ἀνατολικῆς Θράκης, ἐγένετο ἀφορμὴ α') νὰ ἐρμηνευθοῦν καὶ νὰ ἀποσαφηνισθοῦν κατὰ τὸ δυνατόν τὰ περὶ τῶν ἐκ Ρουμανίας δρασάντων καὶ ἀποβιωσάντων Θρακῶν ἐθνικῶν ἀγωνιστῶν καὶ εὐεργετῶν ἀδελφῶν Ξενοκρατῶν β') νὰ ἔλθῃ εἰς φῶς μίᾳ εἰσέτι ἀγνωστος πτυχὴ τῆς δραστηριότητος τοῦ γνωστοῦ Θρακῆ ποιητοῦ, διηγηματογράφου καὶ μελετητοῦ Γ. Βιζυηνοῦ : ἢ περὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ τῆς πατρίδος του μέριμνα γ') νὰ γνωσθοῦν λεπτομέρειαι ἐπὶ τῆς σχολικῆς καταστάσεως τῶν κοινοτήτων Βιζύης,

1. Εἰς τὴν Μ. Ἑλλά. Ἰστορικολογικαὶ (Δρανδάκη) οὐδὲν ὑπάρχει περὶ αὐτῶν. Μόνον ἀπλῶς ἀναφέρονται τὸ Ξενοκράτειον Νοσοκομεῖον εἰς Ρουμανίαν καὶ τὸ Ξενοκράτειον Παρθενάγειον εἰς Μεσολόγγιον (περὶ δὲν κατωτέρω), ἀνευ ἄλλης διευκρινήσεως. Ὁ Σάββα α' θ. Α α κ ι δ η ς (Ἱστορία τῆς ἐπαρχίας Βιζύης καὶ Μήδειας ἀπὸ τῶν ἀρχαιότατων χρόνων μέχρι τῶν κατ' ἡμᾶς. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1899, σσ. 81 - 94), ἀναφέρεται τὸ πλεῖστον εἰς τὰς διαφοράς τῶν Ξενοκρατῶν πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν πατρίδα, Σαμωκόβιον Ἀν. Θράκης. Οὐδὲν περὶ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὸν Ἀγῶνα. Τὰ ὑπὸ τοῦ Σάββα α' θ. Α α κ ι δ ο υ ἐπαναλαμβάνονται ἐν πολλοῖς μετὰ τινων προσθηκῶν ἐκ προσωπικῶν ἀναμνήσεων ὑπὸ τοῦ Σαμωκοβίτου θ ε ο δ ὶ ρ ο υ Η ε ρ. Κ ι α κ ι δ ο υ (Ἱστορία Σαμωκοβίου καὶ τῶν πέριξ ἐλλ. κοινοτήτων Ἀνατολικῆς Θράκης. Πρόλογος Ν ι κ. Κ ω ν σ τ α ν τ ο π ο ὄ λ ο υ. Ἐπιμέλεια Η α σ. Δ. Ἀ σ η μ ο μ ὄ τ η, Θρακικὰ 32, 1960, σσ. 227 - 238).

2. Πρωτεύουσα τῆς ὁμιονίμου πολιτικῆς ὑποδιουκῆσεως (καζᾶ ἢ καζιμακουλίου). Ἐπέγητο, ὡς καὶ ἡ Μήδεια καὶ τὸ Σαμωκόβιον, εἰς τὴν διουκῆσιν (μουτεσαφιλικίον ἢ σαντζάκιον) Σαράντα Ἐκκλησιῶν τοῦ Νομοῦ (βιλαετίου) Ἀδριανουπόλεως. Σημειωτέον ὅτι ἡ διουκῆτικὴ αὐτῆ διαίρεσις ἴσχυεν ἀπὸ τοῦ 1867. Περὶ Βιζύης βλ. Μ ε λ ι σ σ η ν ο ὦ Χ ρ ι σ τ ο δ ο ὄ λ ο υ, Περιγραφή Ἱστοριογεωγραφικῆ τῆς ἐπαρχίας Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Ἐν Ἀθήναις, 1881, σσ. 35 - 40 καὶ ἀνατ. εἰς Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Ἰνστιτούτου (Α. θ.)

E.γ.Δ. 2006
IOANNINA 2006

Μηδείας¹ και Σαμοκοβίου² τῆς ὅλης ἐπαρχίας Βιζύης³ κατὰ τὰ ἔτη 1889 - 1893.

1. Οἱ Ξενοκράται — Τὸ Ξενοκράτειον κληροδότημα.

Ἡ οἰκογένεια τῶν Ξενοκρατῶν κατήγετο ἐκ Σαμοκοβίου. Κατὰ τινὰ μαρτυρίαν Σαμοκοβίτου καλαιώτερον ἔφερον τὸ ἐπώνυμον «Μπεν-

33, 1967, σσ. 338 - 341. Κ. Λαμπουσιᾶδου, Ἰδιωτικόν, Θρακικά 9, 1938, σσ. 55 - 67. Σάββα Ἰωαννίδη, Ἱστορία τῆς Βιζύης τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, Ἀθήναι 1954. Ἰκδ. Ἑταιρείας Θρακικῶν Μελετῶν, ἀριθμ. 33. Μ. Μαροβαλάκη - Α. Βακαλοπούλου, Αἱ προσφυγικαὶ ἐγκαταστάσεις ἐν τῇ περιοχῇ Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη 1955. Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Ἰδρυμὰ Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου 4, σσ. 167 - 168. Ἀχιλλ. Θ. Σαμοθράκη, Λεξικὸν Γεωγραφικῶν καὶ Ἱστορικῶν τῆς Θράκης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως 1453. Ἰκδουσις Η'. Ἰμπιμέλια Πόλυδ. Παπαχριστοδούλου. Ἀθήναι 1963, σσ. 104 - 106. Ἰωάννου Μαγκριώτη, Πολιτικαὶ σημειώσεις Νομοῦ 40 Ἰκκλησιῶν, Ἀρχεῖον Θράκης 34, 1969, σσ. 260 - 261.

1. Ἡ ἀρχαία Σαλμουδησός Β.Α. τῆς Βιζύης ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλιας τοῦ Ἰδξείνου. Πολιτικῶς ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Βιζύης, ἀπὸ τοῦ 1879 ἐγένετο ἔδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως. Ἐν 1914 ὑπήχθη εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Σιδηροχωρίου. Βλ. Μελισσηνοῦ Χριστοδούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 48 - 49 καὶ ἀνατ. Α.Θ. 33, 1967, σσ. 347 - 348. Ἰωάννου Παν. Ἰδδοκίδη, Ἡ Μήδεια πολιτεία πανάρχαια μεσαιωνικὴ καὶ σύγχρονη τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τοῦ Ἰδξείνου Πόντου, Ἀθήναι 1960. Ἰκδ. Ἑταιρείας Θρακικῶν Μελετῶν, ἀριθμ. 92. Δημ. Διον. Ζάγκλη, Ὅρια καὶ πόλεις τῆς ἀρχαίας Θράκης, Ἀρχεῖον Θράκης 34, 1969, σσ. 47 - 48. Ἰωάννου Μαγκριώτη, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 262 - 263.

2. Σαμ[μ]ακόβιον, Σαμ[μ]ακόβιον, Σαμ[μ]ακόβιον καὶ Μικρὸν Σαμ[μ]ακόβιον (πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ Σαμοκοβίου τῆς Βουλγαρίας). Κοιμήτολις ἐπὶ τοῦ μικροῦ Αἴμου ὀνομαστὴ διὰ τὰ σιδηρορυχεῖα τῆς. Πολιτικῶς ἀνήκε πρῶτον εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Μηδείας· ἀπὸ τοῦ 1914 μετονομάσθη Σιδηροχώριον (Τουρκ. Ντεμίρκιοϊ) καὶ ἐγένετο ἔδρα ὑποδιοικήσεως. Βλ. [Κ. Μορτ. Ἀποστολίδου], Τὸ Σαμμοκόβι καὶ τὰ μεταλλεῖα του, Θρακικά 19, 1944, σσ. 178 - 188. Θεοδ. Περ. Κιακίδου, ἐνθ' ἄνωτ. σσ. 5 - 294.

3. Σάββα Θ. Λακίδου, ἐνθ' ἄνωτ. Περὶ τῆς Μητροπόλεως Βιζύης, βλ. Ἰω. Δ. Κηπουρίδου, Ὁ κώδικς τῆς Μητροπόλεως Βιζύης, Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια 3, Κωνσταντινούπολις 1883, σσ. 416 - 417. Μαν. Ἰ. Γεδεών, Ἐπισημειώσεις συμπληροῦσα τὰ περὶ τῶν Μητροπολιτῶν Βιζύης καὶ Μηδείας, αὐτόθι, σσ. 417 - 422. Μητροπολίτου Σάββεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολ. καὶ Δυτ. Θράκης, Θρακικά 6, 1936, σσ. 53 - 57. Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, εἰς Ἐρησκαυτικὴν καὶ Ἱθικὴν Ἰσχυροκλοπαιδεῖαν 3, 1963, σσ. 889 - 890.

τᾶς»¹, κατ' ἄλλην δὲ πιθανωτέραν τὸ ἐπώνυμον «Γουλαδηνῆς», ἀντικατασταθὲν ἀργότερον ἐν Ρουμανίᾳ ὑπὸ τῶν διαπρεψάντων ἐκεῖ ἀδελφῶν ὑπὸ τῆς προσωνομίας Ξενοκράτης², ἓκ τῶν ἕξ, πιθανῶς, τέκνων³, δύο θηλέων καὶ τεσσάρων ἀρρένων, τῆς πτωχῆς οἰκογενείας τοῦ Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Μικεντᾶ ἢ Γουλαδηνῆ, ὁ πρεσβύτερος Θεόδωρος ἦλθεν ἐκ Σαμοκοβίου εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἀναζήτησιν καλύτερας τύχης. Ἐνταῦθα εἰδικευθεὶς εἰς τὴν τέχνην τῆς ραφῆς γουναρικῶν προσελήφθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας διὰ τὴν ἀσκήσασθαι τὴν τέχνην αὐτὴν εἰς Βουκουρέστιον⁴, ἐνθα μετ' ὀλίγον προσεκάλεσε καὶ τοὺς ἑτέρους ἀδελφούς του. Ἀπαντες μὲ τὴν ὄψησιν πλουσίου συγγενοῦς των ἀπὸ πολλοῦ ἐγκατεστημένον εἰς Ρουμανίαν⁵ ἐπιδοθέντες εἰς τὸ ἐμπόριον γουναρικῶν καὶ ἀργότερον καὶ εἰς τὴν γεωργίαν⁶, ἀπέκτησαν διὰ τοῦ τιμίου ἰδρώτος των τεραστίαν κινήτην καὶ ἀκίνητον περιουσίαν⁷. Ἰδιαιτέρως ἐκμεταλλεύσιμος καὶ προσοδοφόρος ὑπῆρξε δι' αὐτοὺς μεγάλη κτηματικὴ ἔκτασις εἰς τὴν περιοχὴν Δραγανέστι (Drağă-

1. Θεοδ. Περ. Κιακίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 228.

2. Αὐτόθι. Ἑρμηνεῖαι περὶ τῆς προσωνομίας, αὐτόθι, σ. 229 καὶ Δημ. Α. Περτροπούλου, Λογογραφικὰ Σαμοκοβίου Ἀνατολικῆς Θράκης, Λ.Θ. 7, 1940-41, σ. 152.

3. Τέκνα: 1) Ἑρήνη, μετὰ τὸν γάμον τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ, Μαυροπούλου. Ἀναφέρεται ρητῶς εἰς τὴν διαθήκην τοῦ Κωνστ. Ξενοκράτους, βλ. κατωτέρω, 2) Χρυσῆ, ὑπανδρευθεῖσα ἐν Σαμοκοβίῳ τὸν Κωνσταντῖνον Πάλλην. Ἀναφέρεται εἰς ἐπιστολὴν τοῦ Θεοδ. Ξενοκράτους πρὸς τὸν Μητροπολίτην Βιζύης, Κοσμᾶν, βλ. Σάββα θ. Λακίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 86 καὶ Θεοδ. Περ. Κιακίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 228, 229, 3) Θεόδωρος, 4) Ἀθανάσιος, 5) Κωνσταντῖνος, 6) πιθανολογεῖται μόνον ἀπὸ τὸν Θεοδ. Περ. Κιακίδην καὶ ἔκτος ἀδελφός, φερόμενος μάλιστα καὶ ὡς πεσὼν ἱερολοχίτης εἰς Σκουλέμιον, βλ. αὐτόθι, σσ. 228, 230, 236.

4. Σάββα θ. Λακίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 81. «Ὁ Λακίδης ἐκ λάθους θεωρεῖ πρεσβύτερον τὸν Ἀθανάσιον καὶ εἰς τοῦτον ἀποδίδει τὰς σχετικὰς μαρτυρίας. «Ὅτι ὁ Θεόδωρος ἦτο πρεσβύτερος, βλ. ἐφ. Ἡ Ἰρις, Βουκουρέστιον, ἀριθμ. 143, 21 Μαρτίου 1871 σ. 3. Ἠρβλ. Θεοδ. Περ. Κιακίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 228.

5. Ἐπαμ. Ἰ. Φραγκοῦδη, Λόγος ἐπιμήδειος εἰς Κωνσταντῖνον Ξενοκράτην, ἐφ. Ἡ Ἰρις τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, Βουκουρέστιον, ἀριθμ. 327, 5 Δεκεμβρίου 1876, σ. 3.

6. Θρακικὰ 3, 1932, σ. 394.

7. Κατὰ τινὰ πληροφορίαν εὐρον θησαυρὸν εἰς Ρουμανίαν, βλ. Α.Θ. 7, 1940-41, σ. 151, κατ' ἄλλην δὲ εἰς Σαράντα Ἐκκλησίας, αὐτόθι, σ. 152, σημ. 4. Βλ. καὶ Θεοδ. Περ. Κιακίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 229.

nesiti) και Ρούσχι (Rushi) του Νομού Πράχοβας (Prahova) πλησίον του Βουκουρεστίου. Οι τρεις αδελφοί Θεόδωρος, Ἀθανάσιος και Κωνσταντῖνος συνειργάσθησαν μετὰ τῆς Ρουμανικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἐκ τῶν ἀλατρωχειῶν, τελωνείων και ταχυδρομείων δημοσίων αὐτῆς ἐσόδων¹, διὰ τοῦτο και ἐτιμήθησαν παρ' αὐτῆς με τοὺς πρώτους τῆς κέντοπίου εὐγενείας βαθμούς². Καὶ περὶ μὲν τοῦ Θεοδώρου και τοῦ Κωνσταντῖνου δὲν εὔρον μαρτυρίαν τοῦ ἀκριβοῦς αὐτῶν ρουμανικοῦ τιμητικοῦ τίτλου. Εἰς τὸ γνωστὸν βιβλίον τοῦ Ἰλίου Φωτεινοῦ εἰς τὸ ὅποῖον και οἱ τρεῖς μνημονεύονται μεταξὺ τῶν συνδρομητῶν, ὁ Ἀθανάσιος ἀναφέρεται ὡς «Ἀρχων Παχάρ[νικος]»³. Εἰς ἕτερον βιβλίον παιδαγωγικόν, ἐκδοθὲν δαπάναις τοῦ αὐτοῦ Ἀθανασίου, οὗτος μαρτυρεῖται και ὡς «Ἀρχων Σερδάρης»⁴.

Και οἱ τρεῖς παρέμειναν ἀγαμοὶ, τάξαντες σκοπὸν τῆς ζωῆς των τὴν προσφορὰν πρὸς τὸ Γένος τὸ ὅποῖον τοὺς ἐξέθρεψε και τὴν δευτέραν τροφὸν των Ρουμανίαν ἣτις τοὺς ἐφιλοξένησε και τοὺς ἀνέδειξε. Μέλη τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας⁵ ἔλαβον μέρος εἰς τὸν ἱερὸν Ἀγῶνα τοῦ Ἕθνους ἡρωϊκῶς πολεμήσαντες εἰς Γαλάζιον, Δραγατσάνιον και Σκουλένιον. Ὁ Ἀθανάσιος ὕστις ἐγεννήθη τῷ 1789 και ἀπέθανε τὴν ἡν

1. Βλ. Аистаііі (πιστοποιητικὸν τιμῆς χορηγηθὲν εἰδικῶς εἰς τὸν Ἀθανάσιον Ξενοκράτην) ἐφ. Ἡ Ἰρις, Βουκουρέστιον, ἀριθμ. 143, 21 Μαρτίου 1871, σ. 3. Ἐφ. Νεολόγος, Κωνσταντινουπόλις, ἀριθμ. 1051, 1/13 Ἰουλίου 1872, σ. 2. Ἐπαμ. Ἰ. Φραγκοῦδη, ἐνθ' ἄνωτ.

2. Ἐφ. Νεολόγος, Κωνσταντινουπόλις, ἀριθμ. 1051, 1/13 Ἰουλίου 1872, σ. 2. Πρβλ. και Ἐπαμ. Ἰ. Φραγκοῦδη, ἐνθ' ἄνωτ.

3. Οἱ ἄλλοι τῆς ἐν Βλαχίᾳ Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τὸ 1821 ἔτος συγγραφέντες παρὰ Ἰλίου Φωτεινοῦ... και ἐκδοθέντες διὰ τὴν συνάφειαν τῆς Γενικῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Αἰψίᾳ τῆς Σαξονίας, 1846, σ. 185.

4. Παιδαγωγικὴ Γραμματικὴ, Πρακτικὴ τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐρασιθεῖσα μὲν ἐκ πολλῶν κατὰ τε τὸ εὐσύννοπτον και εὐληπτον ὑπὸ Ἰεμμανοῦ Ἠλοῦ Βασκίδου, τοῦ ἐκ τῆς κατὰ τὴν Μακεδονίαν πόλεως Μελενίκου. Εἰς χρῆσιν τῶν ἐν Σιστοβίῳ αὐτοῦ μαθητῶν. Ἐὰ νῦν δὲ τύποις ἐκδοθεῖσα φιλοτίμῳ καταβολῇ τοῦ ἰδίουγενεστάτου Ἀρχοντος Κυρίου Ἀθανασίου Ξενοκράτη... Ἐν Στεφανουπόλει. Ἐν τῷ Ἐπιγραφείῳ τοῦ Ἰωάννου (1811 1837. Βλ. και Αἰσταίіі, ἐνθ' ἄνωτ. Περὶ τῶν τίτλων Παχάρνικος (Paharnicul) και Σερδάρης (Serdarul) βλ. Διονυσίου Φωτεινοῦ, Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας, τὰ νῦν Τρανσυλβανίας, Βλαχίας και Μολδαβίας... Τόμ. Γ'. Ἐν Πέννη τῆς Ἀουστρίας, 1819, σσ. 495 - 496 και 502 ἀντιστοίχως.

5. Ἐφημερίς τῶν Συζητήσεων, ἀριθμ. 195, 11 Ἰουλίου 1872, σ. 2. Ἐφ. Ἡ Ἰρις τῶν λαδῶν τῆς Ἀνατολῆς, Βουκουρέστιον, ἀριθμ. 322, 27 Ἰανουαρίου 1876, σ. 1.

Μαρτίου 1871¹, φέρεται συνοδεύσας τὸν Ἐμμανουὴλ Ξάνθον κατὰ τὴν εἰς Πετρούπολιν ἀποστολὴν αὐτοῦ πρὸς εὑρεσιν ἀρχηγοῦ τῶν Φιλικῶν². Ὁ Θεόδωρος μνημονεύεται πάντοτε ὡς ἀγωνισθεὶς μετὰ τοῦ Ἀθανασίου καὶ Κωνσταντίνου καὶ ὡς ἐμπορούμενος ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἔπος καὶ ἐκείνος εὐγενῶν πρὸς τὴν πατρίδα ἰδεωδῶν καὶ φιλανθρώπων αἰσθημάτων³. Πρωτότερος ἄλλως πάντων κατέστη ὁ νεώτερος Κωνσταντῖνος. Ὁδὸς ἐγενήθη τῷ 1799 ἢ 1800⁴. Ἠγωνίσθη εἰς Δραγατσάνιον μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Βασιλείου Καραβιᾶ καὶ ἦτο ἐκ τῶν ἐλαχίστων διασωθέντων ἱερολοχιτῶν⁵. Ἔλαβε μέρος ἀκολούθως εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκουλενίου καὶ πληγωθεὶς βαρύντατα κατώρθωσε νὰ διασωθῇ ὡς ἐκ θαύματος, τῶν ἐχθρῶν θεωρησάντων αὐτὸν νεκρὸν⁶. Ἐπὶ τοῦ Ρουμπιουίλλε ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν πεσόντων ἐν Σκουλενίῳ: Γεώργιος Ξενοκράτης⁷. Ἴσως ὁ Γεώργιος οὗτος εἶναι ὁ ἐκληφθεὶς νεκρὸς Κωνσταντῖνος ἢ ἴσως ὁ πιθανολογούμενος ἕτερος ἀδελφὸς Πασχάλης,

1. Ἐφ. Ἠ' Ἰρις, Βουκουρέστιον, ἀριθμ. 143, 21 Μαρτίου 1871, σ. 3 καὶ Θρακικά 3, 1932, σ. 393.

2. Ἐφ. Ἠ' Ἰρις, Βουκουρέστιον, ἀριθμ. 143, 21 Μαρτίου 1871, σ. 3. Ἀθανασίου Ξενοκράτους ἐπιστολαὶ τῆς 20 - 7 - 1821 καὶ 10 - 11 - 1822 πρὸς Χ. Ἰωαννοῦσσην Κόστα Πέτρου εἰς: Academia Republicii Romane, Institutul de Istorie, Documente privind istoria României. Răscălaia din 1821, vol. II, 1959, ἀριθμ. 159, σ. 239 καὶ vol. III, 1960, ἀριθμ. 74, σσ. 180 - 181. Πρβλ. καὶ αὐτόθι, vol. IV, 1960, ἀριθμ. 40, σσ. 80 - 81.

3. Εἰς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μητροπολίτην Βιζύης Κοσμάδων, ἐξ ὀνόματος τῆς οἰκογενείας τοῦ ὁ Θεόδωρος προσέφερε 15 χιλιάδας γρασίων δι' ἀνέγερσιν ἐκκλησίας ἐν τῇ γενετείρᾳ του, βλ. Σάββατο, Λακίδου, ἐνθ' ἀνωτ., σσ. 84 - 87, ἐν ὑποσημειώσει. Ἡ ἐπιστολὴ διασφίζετο πρὸ τῆς καταστροφῆς εἰς τὴν μητρόπολιν Σαμοκοβίου. Αὐτόθι, σσ. 82 - 84, ἐν ὑποσημειώσει, δωρητήριον ἐγγραφοῦ τοῦ 1851, διασφζόμενον ἄλλοτε ἐν τῇ αὐτῇ Μητροπόλει, φέρου τὰς ὑπογραφὰς τῶν τριῶν ἀδελφῶν περὶ δωρεᾶς ἀργυρᾶς κανδήλας καὶ ἱερῶν ἀμφίων εἰς τὴν ἐκκλησίαν Ἀγίου Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου Σαμοκοβίου.

4. Ἐφ. Ἠ' Ἰρις τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, Βουκουρέστιον, ἀριθμ. 322, 27 Ὀκτωβρίου 1876, σ. 3 καὶ ἀριθμ. 327, 5 Δεκεμβρίου 1876, σ. 3. Εἰς Θρακικά 3, 1932, σ. 393, ἐτι ἐγενήθη τὸ 1803.

5. Ἐφ. Ἠ' Ἰρις τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, Βουκουρέστιον, ἀριθμ. 325, 21 Νοεμβρίου 1876, σ. 3.

6. Ἐφ. Ἠ' Ἰρις, Βουκουρέστιον, ἀριθμ. 145, 3 Ἀπριλίου 1871, σ. 1 καὶ ἐφ. Ἠ' Ἰρις τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, Βουκουρέστιον, ἀριθμ. 325, 21 Νοεμβρίου 1876, σ. 3.

7. F. C. H. L. Roumouille, Histoire de la Régénération de la Grèce, comprenant le précis des événements depuis 1740 jusqu'en 1824. Deuxième édition, tome II. Paris 1825, σ. 467.

περί τοῦ ὁποίου ὑπάρχει πληροφορία ὅτι ἔπεσεν εἰς Σκουλένιον ¹. Πάντως ὁ Κωνσταντῖνος ὀλίγον μετὰ τὴν μάχην αὐτήν, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν κατόπιν προδοτικῆς ἐνεργείας καὶ διὰ καταδικαστικῆς ἀποφάσεως τοῦ Κεχαγιάμπη ὠδηγεῖτο εἰς τὴν ἀγχόνην, διεσώθη πάλιν ὡς ἐκ θαύματος ὑπὸ τινος Ἀλβανοῦ μπέη, εὐεργετηθέντος παλαιότερον ὑπὸ τῶν Ξενοκρατῶν ². Εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον διασφύζονται: σφραγὶς φέρουσα τὰ ἀρχικά C. X., δύο πιστόλια, δίστομος μάχαιρα καὶ ἐπενδύτης, πιθανῶς ὁ μόνος σωζόμενος ἱερολοχίτου, τοῦ Κωνσταντῖνου Ξενοκράτους. Μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐκβασιν τοῦ κινήματος ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἤλθεν εἰς Ἑλλάδα μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ πωλειμήσας μέχρι τέλους τοῦ Ἀγδῖνος ³, ἐπανῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον ἔνθα ἐπεδόθη εἰς παραγωγικὰς ἐπιχειρήσεις. Ὡς τελευταῖος ἀποβιώσας τῶν ἀδελφῶν, ἐγένετο ἐρμηνευτὴς τῆς γενναιοφρόνου ἀπάντων Οὐλήσεως, ἐκφρασθείσης ἐπισήμως διὰ διαθήκης ἥτις συνετάγη τὴν 20ῆν Μαρτίου 1871, ἐτροποποιήθη τὴν 27ην Ἰουνίου 1876 μετὰ τὸν θάνατον τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ ἐγγάμου ἀδελφῆς του Κίρηνης Μαυροπούλου, καὶ ἐκαιοποιήθη ἐτι ζῶντος αὐτοῦ ⁴. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1872 ἐπεσκέφθη τὴν Κωνσταντι-

1. Πρβλ. σ. 381, σημ. 3.

2. Ἔφ. ἼΙ Ἴρις τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, Βουκουρέστιον, ἀριθμ. 322, 27 Ὀκτωβρίου 1876, σ. 1. Ἡ αὐτὴ μαρτυρία περὶ συλλήψεως ὑπὸ τοῦ Κεχαγιάμπη ἀποδίδεται καὶ εἰς τὸν Ἀθανάσιον Ξενοκράτην, ἐφ. ἼΙ Ἴρις, Βουκουρέστιον, ἀριθμ. 143, 21 Μαρτίου 1871, σ. 1.

3. Ἔφ. ἼΙ Ἴρις τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, Βουκουρέστιον, ἀριθμ. 322, 27 Ὀκτωβρίου 1876, σ. 3. Αὐτόθι, ἀριθμ. 325, 21 Νοεμβρίου 1876, σ. 3. Ἔφ. Ἴέρμης, Βράιλα, ἀριθμ. 50, 29 Ὀκτωβρίου/10 Νοεμβρίου 1876, σ. 2.

4. Ἡ διαθήκη τῆς 20ῆς Μαρτίου 1871 ἐδημοσιεύθη κατὰ πρῶτον ρουμανιστί εἰς τὴν ρουμανικὴν ἐφ. Tulograsul [Μηνύτωρ], ἀριθμ. 70, 1/13 Ἀπριλίου 1871. Ἑλληνικὴ μετάφρασις εἰς ἐφ. ἼΙ Ἴρις, Βουκουρέστιον, ἀριθμ. 145, 3 Ἀπριλίου 1871, σ. 1 - 2. Ἑλληνιστί μετὰ τοῦ προσαρτηθέντος κωδικέλλου τῆς 27ης Ἰουνίου 1876, βλ. Διαθήκη Κωνσταντῖνου τοῦ Ξενοκράτους. Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ροιμουνοκοῦ πρωτοτύπου ὑπὸ Ἐπαμεινώνδου Ἰ. Φραγκοῦδη. Ἐν Βουκουρεστίῳ. Τόποις ἐφημ. «Συλλόγων», 1892. καὶ: Ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ Ἐρησικευμάτων. Μητρώον τῶν εἰς τὴν ἄμεσον διαχείρισιν καὶ τῶν εἰς τὴν ἐπιπέλειαν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Ἐρησικευμάτων ὑπαγεμένων κληροδοτημάτων. Τόμος πρῶτος Παλαιᾶς Ἑλλάδος. Ἀθήναι. Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Παρασκευᾶ Λεωνῆ 1929, σσ. 690 - 696. Τὸ ἱστορικὸν τῆς διαθήκης βλ. αὐτόθι, σσ. 689 - 690, καὶ Σκεῦου J. Νερβοῦ, Ἑθνικὰ κληροδοτήματα καὶ δωρεαί. Ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τοῦ Ἑθνικοῦ Τυπογραφείου, 1925, σσ. 232 - 235. Πρβλ. καὶ Λ.Θ. 7, 1940 - 41, σ. 153, σημ. 2. Εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν διαφυλάσσονται τρεῖς σχετικαί: α') Κωνσταντῖνου Ξενοκράτους β') Ἀλ. Κίρκου καὶ Φωτεινῆς Ξενοκράτους.

νούπολιν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ διὰ μὲν τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενναίας δωρεάς του εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον¹, εἰς τὸ Ἐθνικὸν Νοσοκομεῖον, εἰς τὴν ἐν Νάακῃ Θεολογικὴν Σχολήν, εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολήν ὡς καὶ διὰ τὰς δωρεάς του εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Ἅγιον Ἰάκρον², ἔλαβε παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου τὸν τίτλον τοῦ Δικαιοφύλακος τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας³, διὰ δὲ τὰς ἐνεργείας του καθόλου πρὸς τὸ Γένος, ἐτιμήθη διὰ τοῦ παρασήμου τῶν Ταξιαρχῶν ὑπὸ τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος Δεληγιώργη Γ. Ἀπέθανε τὴν 19ην Ὀκτωβρίου 1876 καὶ ἐνεταφιάσθη εἰς τὴν Μονὴν Καλδαροσιάνι (Caldarosianni) πλησίον τοῦ κτήματός του, ὅπου εἶχον προεναποτεθῆ καὶ οἱ ἀδελφοὶ του⁴.

Διὰ τῆς ἐπισήμου διαθήκης του ὁ Κωνσταντῖνος Ξενοκράτης ἐκληροδοτεῖ σεβαστὸν μέρος τῆς τεραστίας κτηματικῆς του περιουσίας καὶ τῶν ἐκ ταύτης εἰσοδημάτων ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς Ἰδρυσιν, ὀργάνωσιν καὶ ἐπιχορήγησιν κοινωφελῶν καταστημάτων εἰς Ρουμανίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὲρ κοινωφελῶν ἐν Ἑλλάδι σκοπῶν καὶ ὑπὲρ τοῦ ἔθνικοῦ στόλου. Ὁ διαθέτης ὠριζεν ἐτήσιαν τακτικὴν ἐπιχορήγησιν διὰ τὸ Ἱπποκοκομεῖον τῆς ἐν Ἀθήναις ἀ' Ἑλεσημόνας Ἑταιρείας, ἕτερον δὲ ποσὸν ὑπὲρ φιλανθρωπικῶν σκοπῶν καθ' ὑπόδειξιν τῆς Βουλῆς. Ἐκτελεστῆς

1. Ἀνεφέρτετο τακτικῶς εἰς τὸν ἐκάστοτε προτασπόμενον ἐν τῷ περ. Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως (- ΕΦΣΚ) πίνακα δωρητῶν. Εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς 8 Μαΐου 1877 ὁ Κωνστ. Ξενοκράτης μνημονεύεται ὡς εἰς αὐτὸν σπουδαίων φίλων καὶ βοηθῶν τοῦ Συλλόγου, ΕΦΣΚ ΙΑ', 1876 - 1877 (1878), σ. 189.

2. Περὶ ὧλων αὐτῶν τῶν δωρεῶν (πιστὰ, ἔπαινοι, εὐχαριστήρια γράμματα, σχόλια κλπ). βλ. ἔφ. Βυζαντίς, Κωνσταντινουπόλις, ἀριθμ. 1597, 1 Ἰουλίου 1872, σ. 3. Ἐφ. Νεολόγος, Κωνσταντινουπόλις, ἀριθμ. 1051, 1/13 Ἰουλίου 1872, σ. 2. Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων, ἀριθμ. 195, 11 Ἰουλίου 1872, σ. 2. Ἐφ. Κωνσταντινουπόλις, ἀριθμ. 1239, 21 Ἰουλίου 1872, σ. 3. Ἐφ. Ἀνατολικῆς Ἀστῆρ, Κωνσταντινουπόλις, ΙΑ' ἀριθμ. 1001, 22 Ἰουλίου /3 Ἀυγούστου 1872, σ. 4 (3606). Β. Δ. Καλλιφρονος, Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιθεώρησις, εἴτε συλλογὴ τῶν ἀπὸ τῆς παραίτησεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰρηγορίου Γ' ἐκδεδωμένων ἐπισήμων ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων καὶ πράξεων, Περ. Β', τόμ. 3, Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1872, σσ. 126 - 129, 156 - 159 καὶ εὐτόθι, περ. Ι', τόμ. 5, 1876, σ. 171.

3. Ἐφ. ἼΕ Ἰρις, Βουκουρέστιν, ἀριθμ. 209, 7 Ὀκτωβρίου 1872, σ. 3. Β. Δ. Καλλιφρονος, ἐνθ' ἀνωτ., Περ. Β', τόμ. 4, 1873, σ. 32.

4. Ἐφ. ἼΕ Ἰρις, Βουκουρέστιν, ἀριθμ. 209, 7 Ὀκτωβρίου 1872, σ. 3.

5. Ἐφ. ἼΠ Ἰρις τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, Βουκουρέστιν, ἀριθμ. 322, 27 Ὀκτωβρίου 1876, σ. 3. Ἐφ. Θράκη, Κωνσταντινουπόλις, ἀριθμ. 855, 29 Ὀκτωβρίου /10 Νοεμβρίου 1876, σ. 2.

τῆς διαθήκης ταύτης ἦτο ὁ ἐπ' ἀνεψιᾷ γαμβρὸς τῶν Ξενοκρατῶν Μεσολογγίτης ἰατρός Γεώργιος Κυριαζῆς¹. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ καὶ ὡς ἐκπλήρωσις τοῦ κυριωτέρου ὅρου τῆς διαθήκης, ἰδρύθη ἐν τῇ μεγάλῃ οἰκίᾳ τῶν Ξενοκρατῶν εἰς Βουκουρέστιον καὶ ἐν τῇ συνοικίᾳ Ποπέσκου² ἰδιοσυντηρούμενον Νοσοκομεῖον ἀποκληθὲν Spitalul Fratilor Xenocrat³. Τοῦτο ἐλείτούργησεν ἀπὸ τοῦ 1881⁴ μεθ' ὑποδειγματικῆς τελειότητος⁵ δι' ἐτησίας τακτικῆς χορηγίας κτηματικῶν ἐσόδων μέχρι τοῦ 1920, ὅποτε μετετράπη εἰς βρεφοκομεῖον. Σήμερον λειτουργεῖ ἀκόμη ὡς παιδικὸς σταθμὸς⁶. Εἰς τὸ Νοσοκομεῖον τοῦτο εὑρίσκον περίθαλψιν οἱ Ἕλληνες ἰδίως τῆς ξένης. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ πρὸς περίθαλψιν τραυματιῶν⁷. Ἦν εἰσηγήσει τοῦ Γ. Κυριαζῆ καὶ κατόπιν ἀποφάσεως τῆς παρὰ τῇ Βουλῇ τῶν Ἑλλήνων εἰδικῶς συσταθείσης ἐπιτροπῆς πρὸς διάθεσιν τοῦ Ξενοκρατείου κληροδοτήματος, ἣτις ἀπόφασις ἐπεκυρώθη κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 22 Μαρτίου 1883⁸, ἰδρύθη ἐν Μεσολογγίῳ Δημοτικὸν Παρθενωγωγεῖον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ξενοκράτειον. Τοῦτο εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς πλατείας Κ. Ξενοκράτους εἰς τὴν συνοικίαν Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ στεγάζει σήμερον τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον⁹. Ἐξ ἄλλου ὁ Γ. Κυριαζῆς δι' ἰδιαιτέρας πράξεως τοῦ 1892

1. Σύζυγος τῆς Ἰωάννης, θυγατρὸς τῆς ἀδελφῆς τῶν Ἰβήνης Μαυροπαύλου. Ἐλάχιστα περὶ Γ. Κυριαζῆ, βλ. Παντελεήμ. Κοντογόνη, Ἐθνικοὶ εὐεργέται. Ἐν Ἀθήναις 1908, σ. 71, καὶ Ἱθακικά 3, 1932, σ. 395. Θυγάτηρ τοῦ ζεύγους Κυριαζῆ, ἡ Κλεοπάτρα Ξενοκράτους - Κυριαζῆ, θετὴ κόρη τῶν Ξενοκρατῶν, ἣτις δὲν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται ὑπὲρ φιλογενῶν σκυπῶν ἀκυλοσθούσα τὸ παράδειγμα τῶν γονέων αὐτῆς. Ἰτέρα θυγάτηρ, ἡ Νίνα, σύζυγος τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων Φωτίου Χάιτα.

2. Ἄξιον μνημονεύσεως ὅτι τὸ πρῶτον Νοσοκομεῖον εἰς Βουκουρέστιον ὀνομαζόμενον ἀκόλτσσαν (Cultra), διότι ἐκτίσθη εἰς τὸν περίβουλον ὁμωνύμου Μονῆς, ἰδρύθη ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Καντακουζηνοῦ τῷ 1740, βλ. Ἐκτορος Σαραφίδου, Αἰ ἐστὶναι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἑλληνες ἡγεμόνες καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα ἐν ταῖς παριστρῖαις χώραις, Μηνιαῖος Ἐκλογηγραφημένος Ἑθνικὸς Κῆρυξ, Ν. Ἰόρκη, Δεκέμβριος 1928, σ. 15.

3. Νοσοκομεῖον ἀδελφῶν Ξενοκρατῶν.

4. Ἐκτορος Σαραφίδου, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 17.

5. Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια 3, Κωνσταντινούπολις 1883, σ. 272.

6. Πληροφορία τῆς ἐκ Ρουμανίας μαθητρίδος μου διδασκ. Ἰβόννης Κεχαγιόγλου.

7. Ἐκτορος Σαραφίδου, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 17.

8. Πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς τῆς 11' Συνόδου τῆς 11' Ἰαννουαρίου τῆς ἐπὶ Πρωτοβουλίας περιόδου. Ἐν Ἀθήναις, Ἐκ τοῦ Ἑθνικοῦ Τυπογραφείου, 1883, σ. 505.

9. Χρήστου Γ. Βλάχου, Ἱστορικὸν τοῦ Μεσολογγίου, Ἀθήναις 1959. Ρουμελιώτικες ἐκδόσεις, σ. 500.

έγορήγησε σεβαστὸν ποσὸν πρὸς ἱδρυεῖν καὶ συντήρησιν Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς ἀρρένων εἰς Μεσολόγγιον, ἐπ' ὀνόματι Γεωργίου καὶ Ἐλένης Κυριαζῆ. Ἡ Σχολὴ λειτουργήσασα μέχρι τοῦ 1941 στεγάζεται σήμερον τὸ Γυμνάσιον Ἐηλέων¹.

Ὡς πρὸς τὴν ἱδρυεῖν σχολείων εἰς Σαμοκόβιον διὰ δωρεᾶς τῆς Ξενοκρατικῆς οἰκογενείας πρέπει νὰ σημειωθοῦν τὰ κάτωθι. Καίτοι μία τοιαύτη δωρεὰ δὲν ὠρίζετο ρητῶς εἰς τὴν διαθήκην τοῦ Κωνστ. Ξενοκράτους, ἐν ταῦτοις ἐτι ζῶντος αὐτοῦ, ἀπετέλει διάπυρον ἐπιθυμίαν του, ἥτις παρεκωλύθη ἐξ αἰτίας τῆς μικροψυχίας καὶ τῆς σκοπέμου ἀνασχετικῆς διαθέσεως τῶν Σαμοκοβιτῶν προυχόντων. Ὅταν οὗτοι μετανοήσαντες πικρῶς ἀνεκίνησαν τὸ θέμα κατὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Κωνστ. Ξενοκράτους εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1872, τότε ἤρχισαν αἱ σχετικαὶ διαπραγματεύσεις πρὸς διαμόρφωσιν τῆς πατρικῆς αὐτοῦ οὐκίας καὶ τοῦ γειτονικοῦ χώρου εἰς ἀνώτερα σχολεῖα. Ἄλλ' ὁ ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ τελευταίου τῶν ἀδελφῶν ἐματάλωσε τὰ ἔννευρα τῶν Ξενοκρατῶν. Ἡ παιδεία εἰς τὴν ἐπαρχίαν των παρέμεινε ὑποτυπώδης, ἐλλείπει κτιρίων σχολικῶν καὶ χρημάτων πρὸς λειτουργίαν μέχρι τοῦ 1893. Μία πρώτη εἰσφορὰ τοῦ Γ. Κυριαζῆ τὸ 1880 καὶ, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸ 1881, μία δευτέρα γενναία εἰσφορὰ τῆς συζύγου του Ἐλένης συνοδευομένη καὶ ὑπὸ ἀναγγελίας περὶ τακτικῆς ἐτησίως σχολικῆς χορηγίας συνέβαλον τὰ μέγιστα εἰς τὸ ἀπὸ μακροῦ ἀναληφθὲν ἔργον τῆς ἀεὶ βάρων ἀνεγέρσεως σχολῶν ἐν Σαμοκοβίῳ καὶ τῆς συντηρήσεως αὐτῶν. Ἀμφότεροι ὀνομάσθησαν μεγάλοι εὐεργεταὶ Σαμοκοβίου, πρὸς τιμὴν δὲ τῆς Ἐλένης Κυριαζῆ, προσφιλοῦς ἀνεψιάς τῶν Ξενοκρατῶν, τὸ ἐνταῦθα ἱδρυθὲν τὸ 1893 Παρθεναγωγεῖον ἐκλήθη «Ἐλένειον»².

2. Ὁ Μητροπολίτης Βιζύης Κωνστάντιος καὶ ὁ Γ. Βιζυηνὸς ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς ἐπαρχίας Βιζύης.

Ἡ ἀνεγερσις Παρθεναγωγείου ἐν Μεσολογγίῳ (1883 - 1889) ἐκ κληροδοτήματος Θρακῶν, προεκάλεσεν ἠδυνηρὰν αἴσθησιν εἰς τοὺς ἀντιμετωπίζοντας ἀνησυχητικὴν ἀνεπάρκειαν ἐκπαιδευτηρίων καὶ ἐκπαι-

1. Σκεύου Γ. Ζερβοῦ, ἐνθ' ἀνωτ., σσ. 293, 422. Χρήστου Γ. Εὐαγγελιάτου, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 499.

2. Πλ. Σάββα Θ. Λακίδου, ἐνθ' ἀνωτ., σσ. 83 - 93. Ὁ θεὸς. Περὶ Κιακίδης, ἐνθ' ἀνωτ., σσ. 236 - 237, γράφει ὅτι τὸ «Ἐλένειον» ἐτελείωσε τὸ 1889. Τοῦτο βεβαίως, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν κατωτέρω, εἶναι ἀναληθές.

δευτικῶν πόρων Θράκας τῆς περιφέρειας Βιζύης. Πρῶτος ὁ Μητροπολίτης Βιζύης Κωνστάντιος ἤγειρε τὸ θέμα τοῦ εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς Ξενοκρατείου κληροδοτήματος διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν τῆς ἐπαρχίας του. Ὁ Κωνστάντιος κατήγετο ἐκ Νικομηδείας, διετέλεσε δὲ ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη ἐπίσκοπος Ἐλευνουπόλεως¹. Ἐξελέγη ἐπίσκοπος Βιζύης τὴν 1ην Λυγούστου 1877². Ἀπέθανε τὴν 17ην Ἰουλίου 1889³. Οὗτος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν προκατόχον του Παλάτωνα⁴ ἔδωκε μεγάλην ὠθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του καὶ διὰ τῆς πρωτοβουλίας συστάσεως φιλεκπαιδευτικῶν συλλόγων καὶ διὰ τῆς παρωθήσεως τῶν ἐντοπίων ἢ τῶν ἐν τῇ ξένῃ ὁμογενῶν πρὸς οικονομικὰς παροχὰς ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως καὶ συντηρήσεως σχολῶν⁵. (Ὁ Κωνστάντιος ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐπιθυμῶν διακαῶς νὰ προωθήσῃ τὰ ἐκπαιδευτικὰ τῆς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του ἐκκλησιαστικῆς περιφέρειας⁶, ἀφ' ἑτέρου δὲ πιεζόμενος καὶ ὑπὸ τῶν συνεπαρωτήτων του, γνωρίζων προσέτι ὅτι ἡ ἐκ τῶν κληροδόχων τῶν Ξενοκρατείου Ἑλληνικῆ Βουλῆ ὁ δὲ ἦτο δυνατὸν νὰ προσφέρῃ καὶ ὑπὲρ τῆς γενετήρας τῶν διαθετῶν, δὲν ἐδίωκε νὰ ἐνεργήσῃ. Ἔως μόνον ἐνδεδειγμένον πρόσωπον διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ ἐθεώρησε τὸν ἐν Ἀθήναις τότε διατρίβοντα ἤδη καθιερωμένον λογοτέχνην καὶ ἐπιστήμονα Γ'. Βιζυηνόν. Εἰς ἐπιστολὴν του τῆς 16 - 1 - 1889) ἐκ Φαναρίου ὁ Κωνστάντιος⁷ καλεῖ τὸν Γ'. Βιζυηνόν νὰ μεσιτεύσῃ παρὰ τῇ Βουλῇ τῶν Ἑλλήνων, ὥστε ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τῶν Ξενοκρατῶν νὰ εὐεργετηθοῦν τὰ σχολεῖα Βιζύης, Μηδείας καὶ Σαμοκοβίου, καθιστᾶ δὲ αὐτὸν καὶ πληρεξούσιον τῶν ὡς ἄνω ἐπαρχιῶν. Ὡς ἀναφέρει ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ ἄλλοτε

1. Σάββα 6. Λακίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 62.

2. Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 56.

3. Ἐφ. Ἀνατολικῆς Ἀσθῆρ, Κωνσταντινούπολις, ΚΠΓ, Περ. 11', ἀριθμ. 42, 19 Ἰουλίου 1889, σ. 328. 33. νεκρολογίαν, αὐτόθι, ἀριθμ. 46, 16 Λυγούστου 1889, σσ. 356 - 357.

4. ΕΦΣΚ ΙΑ', 1876 - 1877 (1878), σ. 196.

5. Σάββα 6. Λακίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 74. Σάββα Ἰωαννίδη, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 18 - 19.

6. Ἡ περιφέρεια αὕτη περιελάμβανε κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς 30 πόλεις καὶ κομποπόλεις ἐν αἷς τὰς κοινότητας Βιζύης, Μηδείας, Σαμοκοβίου. Πίνακα σχετικῶν βλ. Σάββα Ἰωαννίδη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 20 καὶ Ἀρχιμ. Νικολάου Παφειδίου, Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἐπαρχία Βιζύης, Λ.Θ. 19, 1954, σ. 212.

7. Ἀρχεῖον Ἰπουργείου Ἐξωτερικῶν, Κεντρικὴ Ἰπηρεσία (· Α.Γ.Ε.Κ.Π) ἄνευ ἀριθμ. κατατάξεως, Α, 1890 (16 - 1 - 1889).

εἶχε γράψει εἰς τὸν Βιζυηνὸν περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, οὗτος ὁμοῦς δι' ἐπιστολῆς του τῆς 12 - 1 - 1889¹ προέβαλε τοὺς ἐνδοιασμούς του διὰ μίαν παρομοίαν μεσιτείαν, ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας του νὰ ἀντιμετώπισῃ κομματικὰς περιπλοκάς καὶ κωλυσιεργίας : Ἀσμένως ἐκομισάμην τὴν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 12² Ἰανουαρίου ἐπιστολήν σας, εἰς ἣν εἶδον νὰ ἀπαντᾷτε προβάλλοντες ἀνακολίαις καὶ προσκόμματα εἰς ὅσα ἔγραψον ἐν τῇ προηγουμένῃ μου ἐπιστολῇ... Ὅχι, ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸν τέκνον! Μηδὲως ἐνδοιάσῃτε τὰ ὑποβιάσῃτε τὴν αἴτησιν ταύτην εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ Ἑλλ. Ἐθνικοῦ συνέτακτου ἐγένετο, οὔτε θὰ γίνῃ αὐτῇ δικαιοτέρα αἴτησις. Ἡ Νὰ διατελῇ εἰς παχρὸν ἀμυθείας σκότος ἡ Ἑλληνικωτάτη Ἑπαρχία Βιζύης, ἡ γενέτειρα τῶν Ξενοκρατιῶν χώρα, καὶ νὰ προικίζονται διὰ Ξενοκρατεῖων ἐκπαιδευτηρίων πόλεις αὐτῆς ταύτης τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, τῆς ἀφ' ἑωυτῆς διαπαινώσης ὑπὲρ φοιτήσεως καὶ ἀγωγῆς τῶν δούλων Ἑλληνοπαίδων;...³ Περὶ τῆς καθόλου δράσεως τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν σχολείων τῆς ἐπαρχίας Βιζύης ἀξιολογώταται αἱ ἐξῆς μαρτυρίαι τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κωνσταντίνου: α') Ὁ Γ. Βιζυηνὸς εἶχε φροντίσει οἰκουμελῶς ὥστε τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του νὰ ὑποστηριχθῶν ὑπὸ τοῦ ἀσπυλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων⁴ β') εἶχεν ἐνεργήσει δραστηρίως ὅπως μορφωθῇ ἐν τῷ Ζαυπτεῖῳ μία ἐγχομῖα διὰ τὴν Βιζύην παρθεναγωγίας γ') εἶχε δεῖξει ἐν γένει μεγάλην προθυμίαν πρὸς βελτίωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς ἐπαρχίας Βιζύης. Καὶ ἐν κατακλείδι ὁ Κωνσταντῖνος πρὸς τὸν Γ. Βιζυηνὸν... μὴ φρεσθῆς κόπων καὶ ἐνυχλάσεων ὅπως προσπορίσῃς τῇ πατρίδι Σου καὶ ταύτην σὺν ταῖς λοιπαῖς εὐεργεσίαις...¹ Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου ἰθύνοντες τῶν κοινοτήτων Βιζύης, Μηδείας καὶ Σαμοκοβίου, δι' ἰδιαιτέρας πληρεξουσίου ἐπιστολῆς ἐκάστης ἐκπροσωπουμένης κοινότητος, ἀνέβλεσαν τὴν ὑποστήριξιν τῆς παλαιᾶς τῶν αἰτήσεως εἰς τὸν Γ. Βιζυηνόν, ὡς μόνον ἐν Ἀθήναις γνωρίζοντα ἐξ ἀμέσου ἀντιλήψεως τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τῆς παιδείας τῶν ἐπαρχιῶν των. Συγκεκριμένως ἐζήτησαν δι' ἐκάστην ἐξ αὐτῶν τὴν ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν μιᾶς ἀστικῆς σχολῆς καὶ ἐνὸς παρθεναγωγείου. Καὶ οἱ μὲν πληρεξούσιοι τῆς Βιζύης τὴν 6 - 8 - 1889 ἔγραψον : Μεμνημοιρωῦντες διὰ τὴν ἀνυπόφορον κατ' ἰσχύειαν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν κατα-

1. Δυστυχῶς δὲν ἀνευρέθη ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ.

2. Α.Υ.Ε.Κ.Υ., ἀνευ ἀριθμ. κατατάξεως, Α, 1890 (16 - 1 - 1889).

3. Ἴσως ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τοῦ ἀσπυλλόγου εὐρίσκονται ἔγγραφα σχετικὰ. Δυστυχῶς ὁμοῦς πρὸς τὸ παρὸν ἡ ἔρευνα εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦτου εἶναι ἀδύνατος.

4. Α.Υ.Ε.Κ.Υ., ἀνευ ἀριθμ. κατατάξεως, Α, 1890 (16 - 1 - 1889).

στημάτων, τῆς δὲ θέσεως ἡμῶν μὴ ἐπιτροπούσης τὴν βελτίωσιν ἢ τὸν κατὰ τὸ νέον σύστημα ἀναδιοργανισμόν τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκπαιδευτηρίων, καίπερ δὲ ἐν κέντρῳ ἐπαρχίας οἰκοῦντες μὴ δυνάμενοι νὰ ἰσολογισθῶμεν ὡς πρὸς τὰ ἐκπαιδευτικὰ οὐδὲ πρὸς αὐτὰς τὰς γειτνιαζούσας κομποπόλεις, ἔλλειπει πόρῳν πρὸ πολλοῦ ἀπεφασίσαιμεν ἵνα ἀναφερθῶμεν πρὸς τὴν αὐτόθι ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν τῆς διαθίκης τῶν ἀειμνήστων Ξενοκρατῶν, ὅπερ ὅμως δὲν ἠδυνήθημεν νὰ πρῶξωμεν μέχρι σήμερον δι' ἑλλείπων μέσων τε καὶ μεσάζοντος. Ἦ σημαίσθησι ὅμως ὅτι καὶ ἡ Ὑμ. Ἐλλογιμότης ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐμφερεῖται αἰσθημάτων καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ προαγωγῆς τῆς πατρῶδος διωφλέγεται διακαοῦς πόθῳ, παρέχει ἡμῖν τὴν τόλμην νὰ παρακαλέσωμεν ὑμᾶς, σίῳαν ἄλλως καὶ τῆς ἡμετέρας καταστάσεως γνῶσιν ἔχοντα, ὅπως μεσιτεύσητε παρὰ τοῖς αὐτόθι ἐκτελεσταῖς τῆς Ξενοκρατείου διαθίκης. . .¹. (Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς γειτνιαζούσης Μηδείας ἔγραφον τὴν 6 - 8 - 1889) : Θλιβόμενοι ἐπὶ τῇ οἰκτρᾷ τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς κοινότητος ἡμῶν Μηδείας καταστάσει καὶ στερούμενοι πάντῃ τῶν ὄλικῶν μέσων ἵνα ἐξ ἰδίων βελτιώσωμεν αὐτήν, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς θερμῶς ὡς τὸν μόνον γινώσκοντα τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ τὸν μόνον ἐν Ἀθήναις τεχόντα, ἵνα ἐν τῇ φιλομουσίᾳ καὶ φιλοπατρίᾳ ὑμῶν διενεργήσητε. . . Καὶ περαιτέρω : διορίζομεν ὑμᾶς πληρεξούσιον τέλειον καὶ ἀπόλυτον τῆς ἡμετέρας κοινότητος ὡς τέκνον πεφωτισμένον τῆς ἐπαρχίας Βιζύης. . .². (Οἱ δὲ ἐκπρόσωποι τοῦ Σαμοκοβίου διὰ τοῦ πληρεξουσίου αὐτῶν τῆς 5 - 8 - 1889) : . . . ἀποτευνόμεθα πρὸς ὑμᾶς, ὡς τὸν μόνον ἐξ αὐτοπίας γινώσκοντα τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ τὸν μόνον αὐτόθι διατελοῦντα. . . Περαισόμεθα ἀξιότιμῃ Κυθηγητᾷ ὅτι θέλει καταστῆ ἀποδεκτὴ ἢ αἰτήσις ὑμῶν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας πατρῶδος. . .³. Κατόπιν τῶν ἐπανειλημμένων ἐκκλήσεων τῶν κοινοτήτων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ὡς ἄνω ἐπαρχιῶν ἀφ' ἑτέρου, ὁ Γ'. Βιζυηνὸς κατενίκησε τοὺς ἐνδοιασμούς του καὶ ἀπεφάσισε νὰ δράσῃ. Ἐγραψεν εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Σ. Δραγούμην τὴν 18 - 10 - 1889, τῆς ἐπιστολῆς - αἰτήσεως συνοδευομένης ὑπὸ ἰδιογράφου συνοπτικῆς ἐκθέσεως περὶ τῆς καθόλου ἐκπαιδευτικῆς καταστάσεως τῆς ἐπαρχίας Βιζύης καὶ ἰδιαιτέρως περὶ ἐκάστης αἰτουμένης τὴν χορηγίαν κοινότητος⁴. Εἰς ἀμφότερα ταῦτα συνῆψε καὶ τὴν πρὸς αὐ-

1. Α.Υ.Ε.Κ.Υ., ἄνευ ἀριθμ. κατατάξεως, Α, 1890 (6 - 8 - 1889).

2. Αὐτόθι (6 - 8 - 1889).

3. Αὐτόθι (5 - 8 - 1889).

4. Βλ. σσ. 395 - 401.

τὸν ἀπευθυνθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ Κωνσταντίνου τῆς 16 - 1 - 1889 ὡς καὶ τὰ τρία ἀναφερθέντα ἀνωτέρω πληροξούσια. Ἐκ τῆς πρὸς Σ. Δραγούμην ἐπιστολῆς - αἰτήσεως, ἀξιόλογος εἶναι ἡ μαρτυρία κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Γ. Βιζυηνὸς ἐσκόπευε νὰ καταστήσῃ ἐντὸς ὀλίγου τὰ κατὰ τὰς τρεῖς κοινότητες γινωστότερον ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτῶν δι' ἐπίτηδες ἐπὶ τούτῳ ἐκδοθὲν βιβλίον¹. Καὶ τὸ βιβλίον μὲν τοῦτο οὐδέποτε ἦλθεν εἰς φῶς, οὐδὲ ἐκ τῶν μαρτυρουμένων καταλοίπων² διαφαίνεται ἡ παραμικρὰ περὶ τούτου νόξις. Εἰς δὲ τὴν σύντομον ἐπισυναπτομένην ἐκθεσιν ὁ Γ. Βιζυηνὸς καταδεικνύεται γνώστης σαφῆς καὶ ἀκριβῆς τῆς ἱστορίας καὶ τῆς συγχρόνου καταστάσεως τῆς ἐπαρχίας Βιζύης καὶ τῶν ἐπὶ μέρους αὐτῆς, περὶ ὧν ὁ λόγος, κοινοτήτων. Διεκτραγωδῶν τὰ δεινὰ τὰ ὅποια κατὰ καιροὺς ἐδικλίμασεν ἐν γένει ἡ Βιζύη ἀναφέρει ὅτι ἀπὸ τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877 - 1878, ὁ ἐνταῦθα Ἑλληνισμὸς ὑπέστη δηλώσεις³, καταστροφὰς σχολείων καὶ ἐκκλησιῶν, σφετερισμοὺς κτημάτων ὑπὸ Τούρκων ἀτάκτων καὶ ἐκ Βουλγαρίας προσφύγων τῇ ἀνοχῇ τῆς ἐπισήμου Ὀθωμανικῆς Ἀρχῆς. Ὅθεν ὄχι μόνον τὸ ἐκπαιδευτικὸν πρόβλημα καθίστατο δύσλυτον⁴, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόβλημα τῆς δικτροφῆς διὰ τοὺς Ἕλληνας, ὅτινες κατέφευγον εἰς σχισματικὰς προσχωρήσεις⁵ καὶ εἰς μετοικεσίας. Ἀναφερόμενος εἰς ἐκάστην τῶν τριῶν κοινοτήτων δίδει πλὴν τῶν ἄλλων περιληπτικὰ τινα ἐπὶ τῶν ἀσχολιῶν, μορφωτικῆς στάθμης, ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν τοῦ

1. Βλ. σ. 395.

2. Πέντακς χειρογράφων Γ. Βιζυηνοῦ, βλ. Γ. Βαλέτα, Φιλολογικὰ πρὸς Βιζυηνό, θρακικὰ 8, 1937, σσ. 262 - 274. Ἀρχιμανδρίτου Ν. Σταματιάδου, Ἀνεκδότα τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ. . ., Ὁ Κύκλος 4, 1938, σ. 10 καὶ ἀνατ. θρακικὰ 10, 1938, σ. 391. Ἐκ τῶν ἀπὸ τοῦ 1933 κατατεθέντων εἰς τὸ «θρακικὸν Κέντρον» χειρογράφων τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ οὐδὲν σήμερον διασφάζεται· ἅπαντα ἀπωλέσθησαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς Κατοχῆς. Τὸ μόνον διασφoζόμενον χειρόγραφον, τὰ «Λυρικὰ», εὐρίσκεται εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους.

3. Πρβλ. Σάββα Ἰωαννίδη, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 13.

4. Ὁ Πρόξενος Ἀδριανουπόλεως Κ. Π. Φαῖβος εἰς ἐκθεσὶν του περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς καταστάσεως ἑλῆς τῆς Διοικήσεως Ἀδριανουπόλεως, συνταχθεῖσαν περὶ τὰ μέσα τοῦ 1858, ἐμφανίζει ἀρκούντως ἱκανοποιητικὴν τὴν εἰκόνα τῆς παιδείας εἰς τὰς πόλεις καὶ κομποπόλεις τὰς ὑπαγομένους εἰς τὴν γενικὴν ταύτην Διοίκησιν, βλ. Πανδώρα 13, 1863, σ. 71. Εἰς μεταγενεστέραν ἐκθεσιν, ἀναγνωσθεῖσαν τὸν Μάιον τοῦ 1872 εἰς τὸν Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογον Κωνσταντινουπόλεως, παρίσταται οὐκ ἐλάττω ἡ κατάστασις τῆς παιδείας εἰδικῶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Βιζύης, βλ. ΕΦΣΚ, 5', 1871 - 1872 (1873), σ. 190.

5. Πρβλ. Κ. Μαμάνη, Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν καὶ δράσιν τῶν Σαλλόγων Παιδευτῶν Θράκης (1871 - 1922), Μνημοσίνη 2, 1969, σ. 289.

ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ· πάντα ταῦτα δὲν ἀφίστανται καὶ πολὺ ἀναλόγων στοιχείων ἐμπεριεχομένων εἰς λεπτόμερῆ στατιστικὸν πῖνακα Διοικήσεως Σαράντα Ἑκκλησιῶν, συντεθέντα ὑπὸ τοῦ Ὑποπροξένου Κων. Ν. Χατζοπούλου (47 - 5 - 1888) καὶ διασωζόμενον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς¹. Ἡ αἴτησις τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ ἐπρωτοκολλήθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 9 - 11 - 1889. Μετὰ σχετικὴν διαδικασίαν ἦλθεν ἀπορριπτικὴ ἢ ἀπάντησις. Αἱ ἐλπίδες τῶν συμπατριωτῶν τῶν Ξενοκρατῶν ἀπέβαινον μάταιαι. Αἱ ὑποκινήσεις τοῦ Κωνσταντῆ καὶ αἱ ἐνέργειαι τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος παρέμενον ἀτελεσφόρητοι. Χρήματα Θρακῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατεθοῦν διὰ τὴν Θράκην. Ἡ ὑπόθεσις εἰς τὸ ἐξῆς ἐλάμβανε νέαν μορφήν, συνήθη καὶ ὑπηρεσιακὴν. Ὁ ὑπουργὸς διὰ σημειώματος τῆς 25 - 4 - 1890 διεβίβασε τὴν αἴτησιν εἰς τὴν Ἄνω ἐπιτροπὴν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἑκκλησίας καὶ Παιδείας² διὰ νὰ ληφθῇ ἀπλῶς ὑπ' αὐτῆς ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ἐπομένου σχολικοῦ ἔτους 1890 - 1891. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη λαβοῦσα τὴν αἴτησιν μετὰ δύο ἡμέρας (27 - 4 - 1890)³ ἐζήτησε δι' ἐπιστολῆς τῆς 8 - 5 - 1890 πρὸς τὸν πρόξενον Ἀδριανουπόλεως Μ. Μπέτον, νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ θέματος τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐνίσχυσεως τῶν τριῶν κοινοτήτων⁴, ἀπέστειλε δὲ πρὸς αὐτὸν συνημμένως καὶ ἐπὶ ἐπιστροφῇ τὴν αἴτησιν τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν ἐγγράφων (ἐκθεσιν, ἐπιστολὴν τοῦ Κωνσταντῆ, πληρεξούσια). Ὁ πρόξενος ἀπαντῶν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ἔγραψε τὴν 25 - 6 - 1890 ὅτι τὰ ἐν ἰσχυρῶν φιλοπαιδείας παρὰ τοῦ κ. Γ. Μ. Βιζυηνοῦ ἐκτιθέμενα περὶ τῆς καταστάσεως ἐν ἣ διατελοῦσιν αἱ ἑλληνικαὶ πόλιναι Βιζύης, Μηδείας καὶ Λαμνοκοβίου εἶναι ἀληθῆ⁵. Ἀπέδιδεν ὁμοίως τὴν ἀθλίαν πνευματικὴν κατάστασιν αὐτῶν εἰς τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ἐπιτοπίων κατὰ καιροῦς ἀρχιερέων, εἰς τὴν ἔλλειψιν φιλομουσίας παρὰ τῶν κατοίκων ὡς καὶ συνειδήσεως ἀποστολῆς παρὰ τῶν διδασκάλων. Ἄν εἴχομεν Ἀρχιερεῖς φιλογενεῖς καὶ συναισθηνομένους τὸ κρίσιμον τῶν καιρῶν ἢ διδασκάλους εὐσυνειδήτους, ζηλωτὰς καὶ ἀνταξίους τοῦ σκοποῦ ὃν διώκομεν, ἦθελον καὶ ἐγὼ συμφρονήσαι πληρέστε-

1. Φάκελος «Θρακικῶν» (ἀριθμ. 434), ἀριθμ. ἐγγράφου 44. Πρὸς καὶ Ἀρχιμανδρίτου Νικολάου Παφειδίου, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 206, 209 - 211.

2. Βλ. σ. 395.

3. Ἀδτόθι.

4. Α.Υ.Ε.Κ.Υ., ἀνευ ἀριθμ. κατατάξεως, Α, 1890, ἀριθμ. 260 (8 - 5 - 1890).

5. Ἀδτόθι, ἀριθμ. 26 (25 - 6 - 1890).

ραν μετὰ τοῦ φιλοπόλιδος καὶ πίσις ὑπολήψεις ἀξίον κ. Βιζυηνοῦ. . .¹.

Ὁθεν ὁ Πρόξενος ἔγραψεν ὅτι ὄριζε διὰ τὸν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ζητούμενον προϋπολογισμόν τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1890 - 1891, ἄνευ πολλῆς πεποιθήσεως ἀνά 30 λίρας ὀθωμανικὰς διὰ τὰ σχολεῖα Μηδείας καὶ Σαμοκοβίου καὶ 150 διὰ τὰ σχολεῖα Βιζύης. Μόνον εἰς περίπτωσιν ἐπιδείξεως δι' ἔργων ἐνδιαφέροντος παρὰ τοῦ Ἀρχιερέως καὶ τῶν κατοίκων, οὐαὶ πριέτεινε τὴν αὐξήσιν τῆς χορηγίας². Σημειωτέον ὅτι ὁ αὐτὸς Πρόξενος εἰς ἑτέραν ἐπιστολὴν τῆς 23 - 6 - 1890 πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν πριέτεινε διὰ τὴν Θεραπείαν ἐν γένει τῶν κακῶς ἐχόντων εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τὴν ὀπαρξὴν ἐπίπτου ἐν ταῖς πρῶταις καὶ ταῖς μέχρι περτωδῶν ἡμερησίως χορηγίας αὐταῖς ὄχι μόνον νὰ ἐπιβλέπη ἀλλὰ καὶ νὰ ὀδηγῇ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ ἐκλογῇ τῆς βλῆς τοὺς διδασκάλους³. Ὁ Γ. Βιζυηνὸς παρηκολούθησε τὴν νέαν ἐξέλιξιν τοῦ θέματος καὶ ἐπληροφόρησε σχετικῶς τοὺς ἐφόρους σχολῶν τῆς ἰδιαιτέρας τοῦ πατρίδος. Εἰς διαβιβασθὲν παρὰ τοῦ Προξένου πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τῆς 17 - 9 - 1891 τῶν ἐφόρων αὐτῶν πρὸς τὸν Μητροπολίτην Βιζύης⁴, ἀναφέρεται μεταξὺ ἄλλων ὅτι οὗτοι εἶχον λάβει παρὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις συμπολίτου των Γ. Βιζυηνοῦ τὰς πληροφορίας α') ὅτι καὶ διὰ τὸ ἐνεστὸς ἔτος δηλ. τὸ σχολικὸν ἔτος 1891 - 1892 εἶχον προϋπολογισθῆ ἑξήκοντα καὶ αἰθίς λίραι, β') ὅτι ἡ παρθεναγωγὸς τὴν ὀπίαν ἀνέμενον ἐξ Ἀθηνοῶν, προφανῶς διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἰδίου⁵, δὲν ἐπρόκειτο νὰ σταλῇ. Ἡ περὶ ἐξήκονταλίρω χορηγήματος διαβεβαίωσις τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ πρὸς τοὺς ἐφόρους ἠλέγχθη ἀνακριβῆς. Ὁ πριέεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς εἰς ἐπιστολὴν του τῆς 16 - 11 - 1891 πρὸς τὸν Πρόξενον γράφει ὅτι πριέκειται περὶ τριακονταλίρου ποσοῦ καὶ ὅτι ἡ πληροφορία ἦν μετέδοκεν ἐντιῶθεν πρὸς τοὺς ἐφόρους ὁ κ. Βιζυηνὸς δὲν εἶναι ἀκριβῆς⁶. Οὕτως ἡ προταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Προξένου

1. Α.Υ.Ε.Κ.Υ., ἄνευ ἀριθμ. κατατάξεως, Α, 1890, ἀριθμ. 26 (25 - 6 - 1890). Περὶ τῆς ἀληθείας τῶν διαπιστώσεων τοῦ Προξένου, πρβλ. ἐκθέσεις εἰς φάκελον αἰθρακικῶν (ἀριθμ. 434) Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, ἀριθμ. ἐγγράφων: 8, 17, 19, 34. Ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἐκθέσεων αὐτῶν εἰς Α.Θ. 18, 1953, σσ. 125 - 126 καὶ 20, 1955, σσ. 102 - 104.

2. Α.Υ.Ε.Κ.Υ., ἄνευ ἀριθμ. κατατάξεως, Α, 1890, ἀριθμ. 26 (25 - 6 - 1890).

3. Α.Υ.Ε.Κ.Υ., ἄνευ ἀριθμ. κατατάξεως, 1891, Β₁ Κωνσταντινουπόλις - Θράκη, ἀριθμ. 42 (23 - 6 - 1890).

4. Αὐτόθε, ἀριθμ. 178 (23 - 10 - 1891).

5. Πρβλ. σ. 389.

6. Α.Υ.Ε.Κ.Υ., ἄνευ ἀριθμ. κατατάξεως, 1891, Β₁ Κωνσταντινουπόλις - Θράκη, ἀριθμ. 687 (16 - 11 - 1891).

καὶ ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς χορηγία ὑπὲρ τῶν σχολῶν ἐκάστης τῶν τριῶν κοινοτήτων διὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1890 - 1891, περιεκόπη κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, διὰ τὴν Βιζύην μόνον, κατὰ τὸ ἡμισυ. Αἱ προτάσεις τοῦ ἀπελθόντος Προξένου Μ. Μπέτου καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἀλ. Λογοθέτου περὶ μὴ μειώσεως τοῦ ἐτησίου χορηγουμένου ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ποσοῦ εἰς τὰς διαφόρους γενικῶς κοινότητας¹, δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν. Ἡ αὐτὴ χορηγία, ἥτοι ἀνά τριάκοντα λίρας διὰ τὴν Βιζύην, Μήδειαν καὶ Σαμοκόβιον ἐνεκρίθη καὶ διὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1892 - 1893². Ἐξ ἑνὸς ἀχρονολόγητον καὶ ἄνευ ἀριθμοῦ σημείωμα φέρον τὴν σφραγίδα τῆς Ἐπιτροπῆς γράφονται: *Πρὸς διεκπεραίωσιν. Ἡ αἴτησις τῆς 3-1-1892 τοῦ κ. Βιζυηνοῦ ἀπερρίθη. Προσπολιτισμὸς Βιζύης λίραι ὀθωμανικαὶ τριάκοντα. Νὰ σταλῇ ἀπάντησις*³. Ἴσθαι σαφές ὅτι γίνεται ἐνταῦθα λόγος περὶ νέας αἰτήσεως τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ, αὐτὴν τὴν φορὰν ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, πρὸς αὔξησιν τοῦ ὑπὲρ τῆς Βιζύης διατιθεμένου τριακονταλίου ποσοῦ. (Ἦνται τρεῖς σχεδὸν μῆνας πρὸ τῆς τραγικῆς καταλήξεώς του εἰς τὸ φρενοκομεῖον, ὃ βάρδος τῆς Θράκης ἐξηκολούθει νὰ φροντίζῃ διὰ τὰ σχολεῖα τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος.

1. Α.Υ.Π.Κ.Υ., 1892 Δ. Ἐπιτροπὴ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ Παιδείας, ἀριθμ. 160 (28 - 7 - 1891), καὶ αὐτόθι, ἀριθμ. 54 (2^η ἡμ. 1892).
 2. Αὐτόθι, Προσπολιτισμὸς (23 - 7 - 1892).
 3. Αὐτόθι.

ΤΡΕΤΑ ΕΠΓΡΑΦΑ

Ἐνέκδοτα ἔγγραφα Γ'. Βιζυτινοῦ ἐκ τοῦ Α.Υ.Ε.Κ.Υ.
ἀνευ ἀριθμοῦ κατατάξεως, Α, 1890¹

I

[Αίτησις πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Σ. Δραγούμη. Φύλλα 2. Χάρτης σφραγιστὸς αἰτήσεως, σχήμ. 30,1 × 19,9 ἐκ.μ. Ἐπὶ τοῦ πρώτου φύλλου, ἀριστερὰ ἐκ τῶν ἀνωθῶν: α') Σφραγίς Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ἀριθμ. πρωτοκόλλου 1161, ἡμερομηνία λήψεως: 9 - 11 - 1889· β') Σφραγίς ἀ' Ἐπιτροπῆς πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ Παιδείας, ἀριθμ. πρωτοκόλλου 260 ἡμερομηνία λήψεως: 27 - 4 - 1890· γ') Σημείωσις τοῦ Ὑπουργοῦ: «Διαβιβάζεται πρὸς τὴν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ἑλλ. Ἐκκλησίας καὶ Παιδείας Ἐπιτροπὴν παρακαλουμένην ἵνα λάβῃ ὑπ' ὄψει τὴν προκειμένην αἴτησιν κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἑαυτῆς προϋπολογισμοῦ τοῦ ἐρχομένου σχολικοῦ ἔτους, καθόσον ἐκ τοῦ Ξενοκρατείου κληροδοτήματος οὐδὲν ἔδυναται ἵνα διατελῇ ὑπὲρ τῶν ἀναφερομένων κοινοτήτων.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 25 Ἀπριλλοῦ 1890. (Ὁ Ὑπουργὸς Σ. Δραγούμης)].

Κύριε Ὑπουργέ,

Αἱ σημαντικώτεραι τῶν ἀπὸ τῆν ἀνατολικωτέρων Θρακικῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων, ἢ τῆς Βιζύης, τῆς Μηδείας καὶ ἢ τοῦ Σαμακοβίου καθιστώσαι με δι' ἐπιστήμων αὐτῶν γνημιύτων πληρεξούσιων αὐτῶν ἐπιτροπῶν ἐπέλλονταί μοι ὅπως παρὰ τε τῇ Σεβαστῇ Κυβερνήσει καὶ τῇ Βουλῇ τῶν Ἑλλήνων ἀντιπροσωπεύσαι τὰς αἰτήσεις αὐτῶν, θερμοῦς δεομένων ἵνα τὸ τέως πρὸς οἰκοδομίαν τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ πυρθεναγοργείου δαπανώμενον Ξενοκράτειον κληροδοτήμα διατελῇ τὸ ἀπὸ ταῦδε πρὸς ἴδρυσιν καὶ ἀσπίτησιν ὁποσοῦν ἀξίον λόγου σχολείων ἐν ταῖς ἀναφερομέναις κοινότησιν.

Ἐκτελῶν τὴν ἀνατεθεισάιν μοι ταύτην ἐντολήν κατὰ καθήκον ὑποβάλλω μὲν ὑμῖν τὰ εἰρημένα τῶν κοινοτήτων τούτων πληρεξούσιαι, ὡς καὶ μίαν ἐπιστολὴν τοῦ πρὸ μικροῦ ἀποβιώσαντος Μητροπολίτου Βιζύης ἀπὸ τῆς 16ης Ἰανουαρίου 1889 χρονολογημένην, ἐπισυνάπτω δὲ περὶ τῶν ἀνερχῶν τούτων κοινοτήτων βραχεῖαν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔχθεσιν, καθόσον ἐντὸς ὀλίγων θέλει καταστήσει τὰ κατ' αὐτὰς || γνωστότερα ἐν ταῖς λεπτομερεσίαις αὐτῶν δι' ἐπίτηδες ἐπὶ ταύτῳ ἐκδιδόμενον βιβλίον.

1. Ἐθεύεται ἢ κινή στέγης.

Ἰκετεύον καὶ ἐγὼ θερμῶς ἵνα εὐμενῶς ἀποδεχθῆτε τὰς αἰτήσεις καὶ εἰσακούσητε τῶν δεήσεων τῶν ἀνιμωρομένων κοινοτήτων κ. Ὑπουργὲ διατελῶ

Ἐπιτεθειέστατος
Γ. Μ. Βιζυηνός

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18ῃ Ὀκτωβρίου 1889

Πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν
Ὑπουργόν τῆς Ἑλλάδος
Κόριον Κόριον Σ. Αραγυόμητη

II

[Ἐκθεσις συνημμένη εἰς τὴν προηγουμένην ἀτησιν. Φύλλα 6. Χάρτης, σχήμ. 27,3 x 21,3].

Οἱ ἐν Ρουμανίᾳ ἀποβιώσαντες ἀλλ' ἐκ τῆς ἐν Τουρκίᾳ ἐπαρχίας Βιζύης προερχόμενοι, ἰδίᾳ δὲ ἐν Μικρῷ Σιμακοβλίῳ τῆς ἐπαρχίας ταύτης γεννηθέντες ἀδελφοὶ Ξενοκράται πληρὸν τῶν ἀδελφῶν ἑπὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν στόλου κληροδοτημάτων, ἔχουσι κληροδοτήσει τῇ ἐλευθέρᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πατρὶδι καὶ δικαίῳ τι ἐτήσιον εἰσὸδημα δέκα καὶ ἕξ περίπου χιλιάδων φράγκων ἵπως διαπαντῆται μὲν ὑπὲρ εὐαγῶν καὶ κοινοφελῶν καταστημάτων, διατίθεται δὲ εἰς τοιαῦτα ὡς οὐδὲν τε σκοπίμως καὶ κοινοφελῶς ὑπὸ τῆς ἐκείνου Κυβερνήσεως καὶ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων.

Περὶ τοῦ κληροδοτήματος τούτου οἱ τῶν ἀειμνήστων Ξενοκρατῶν συνεπαρχιωτῶν ἀπὸ πολλοῦ πολλὰκις ἀνεφέροντο εἰς τὸν Μητροπολίτην Βιζύης, ὅστις ἐπανελημμένως ἐπέστειλεν εἰς ἐμὲ ἐντυθῆτα, παρακαλῶν νὰ μεσττεύσω παρὰ τε τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει καὶ τῇ Βουλῇ τοῦ Ἑθνους ἵνα τὸ πρὸς ἐθνοφελεῖς σκοπιμὰς προσημασμένον ἐκεῖνο κληροδοτήμα τῶν ἐκ Θράκης διαθετῶν ἢ καὶ ἐξ ἰδίων οὐχὶ σμικρὰ ὑπὲρ τοσοῦτον ἄλλων αὐτῆς ἐν δουλείᾳ τέκνων διαπαντῶσι Ἑλλάς τὸ χρησιμοποίησι πρὸς ἰδρυσιν καὶ συντήρησιν ἀστικῶν σχολῶν καὶ παιδοπαγωγείων ἐν τῇ ἀναξιοπαθοῦσῃ ἐπαρχίᾳ τῆς Βιζύης, ἧς ἀέμνημα ἀνεδέχθησαν οἱ ἀδελφοὶ Ξενοκράται, διὰ τῆς πατρωτικῆς αὐτῶν ἀποδείξαντες διαθήκης, ὅτι καὶ ἐκ τῆς ἀποκέντρον ταύτης Ἑλληνικῆς βίαιως ἀναδείκνυνται εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλοι ἐν τε τῇ φιλοπατρῆι καὶ τῇ γενναίῳ φροσύνῃ γνήσια τῆς ἐνδόξου Ἑλλάδος τέκνα, εὐθὺς ὡς τόχουσι παιδῶν τινος πνευματικῆς ἀναπτύξεως. Καὶ ἐγνώριζον μὲν ἐγὼ, κ. Ὑπουργὲ ὡς ἐντόπιος, πόσον ζωηρὸς ἦτο ὁ πόθος, καὶ πόσον καταπεφύραται εἶναι

ἢ ἀνάγκη νὰ καλλιιεργηθῶσι διὰ τῶν γραμμάτων τὰ ἑλληνικά ἐν τῇ ἢ λη-
 σμονομένη ἐκεῖνῃ χώρῃ αἰσθήματα ὡκροῦν ὅμως νὰ υποβάλλω τὰς
 ἰκεσίας τῶν συμπατριωτῶν μου τῇ Σεβαστῇ Κυβερνήσει καὶ δι' ἄλλους
 λόγους, καὶ διότι ἐμάνθανον ὅτι τὸ περὶ αὐτοῦ μοι ἔγραφον Σενοκράτειον
 κληροδότημα ἐδιαιτανῆτο ἀπὸ τινῶν ἐτῶν πρὸς οἰκοδομὴν μεγαλοπρεποῦς
 ἐν Μεσολογγίῳ παροθραγαγωγίῳ τότε μίσει συντελεσθέντος.

Ἐξθὺς ὅμως ὡς ἀγγεγέλοθι διὰ τοῦ τύπου ἢ συντέλειαι τοῦ οἰκο-
 δομήματος τοῦτου, χρεώσαντος ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Μητροπολιτικοῦ
 θρόνου Βιζύης, αἱ σημαντικώτεραι τῆς ἐπαρχίας κοινότητες ἀπ' εὐθείας
 πρὸς ἐμὲ ἀποτεινόμεναι ἐπέστειλάν μοι ἴδιον ἐκίαστη πληρεξούσιον
 γράμμα ἀνακεῖσαι τὰς θερμὰς αὐτῶν πρὸς τὴν ἐλευθέρῃ Ἑλλάδι
 παρακλήσεις, ὡπρὸς ἐν τῇ πρὸς τὴν τέχνην αὐτῆς φιλοστόργου μερίμνῃ
 διαθέσει τὸ περὶ αὐτοῦ ὁ λόγος κληροδότημα ὑπὲρ τῆς διαιδίσεως τῶν Ἑλλη-
 νικῶν γραμμάτων ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν Βιζύης.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βιζύης κ. Ὑπουργέ, κατοικοῦσιν 25,000¹ Ἑλλη-
 νες ἐκ τῶν μίλιασιν γνησίῳν ὡς πρὸς τε τὴν γλῶσσαν, τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα
 καὶ τὰς παραδόσεις. Οἱ Ἑλληνες οὗτοι γεωργοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
 καὶ κτηροτρόφοι ἐν τῇ αὐτοκρατίᾳ αὐτῶν διαῖτων, μέχρι τοῦ τελευταίου
 Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ἐγμωρῇ τιμῇ βίον, ἀποτελοῦντες τὸ ἐπικρι-
 τέστερον ἐν τῷ τόπῳ στοιχεῖον, οὐ μόνον λόγῳ πνευματικῆς ἀναπτύ-
 ξεως, ἀλλὰ καὶ διότι, πολλῶν πλείονες τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀθωμανῶν,
 ἀνὰ μὲν τοὺς ἀγροὺς ἰρρύγκαζον αὐτοὺς νὰ κατοικῶσιν εἰς χωριστὰ
 ἄλλως χωρία, ἀνὰ δὲ τὰς πόλεις ἐπεβύλλαντο, ὅπου καὶ ἦσαν ἤτο δυνα-
 τῶν, ὡς πλουσιώτεροι ἔμποροι καὶ κτηματῆαι, ἀφ' ὧν ἀπέζη τὸ πλεῖστον
 μέρος τῶν Ὀθωμανῶν κατοίκων. Ὅτε οἱ Ρῶσοι ἐπεφάνησαν ἐντεῦθεν
 τοῦ Ἄλμου οἱ μὲν ἐγγχώρια Τοῦρκοι ἀπὸ πολλῶν ὑποβλέποντες τὴν
 χρηματικὴν τῶν Ἑλλήνων ἐνδξίαν, οἱ δὲ ἐκ Βουλγαρίας πρόσφυγες
 καὶ αἱ ἄτακτοι ὄρδαὶ τῶν προτιμακίδων φεγγόντων πασάδων, συστημα-
 τικῶς ληστεύοντες, κοινῇ πρὸς ἀλλήλους συνεννοήσαι ἢ ἐπιπεσόντες κατὰ
 τῶν ἀσπίων Ἑλλήνων διήρπασαν μὲν, δημόσιαις τὴν χώραν, πῦσαν
 κινήτην αὐτῶν περιουσίαν, ἐπιτροπώσαν δὲ τοὺς νουοὺς, τὰ σχολεῖα
 καὶ τῶν προκρίτων ἰδίᾳ τὰς οἰκίας, οὕτως ὥστε, σήμερον ὁ ἐπισκεπτό-
 μενος τὴν χώραν οὐδὲν ἄλλο ἢ σαρκεὺς ἐρεκτεῖον εὐρίσκει, παρὰ τὴν
 ὁποῖα οἱ πρότερον ἐπαυοῦντες οἰκοδοσποῦται μικρῶν τιμῶν πῆξαντες

1. Κατ' ἀπολογισμὸν (16 - 2 - 1886) Σ α β β α Ἰ ω α ν ν Ἰ δ η, ἐνθ' ἀνωστ.,
 σ. 20 καὶ Α. Θ. 19, 1954, σ. 212 (: Ἀπολ. Σ. Ἰ.), Ἑλληνες τῆς ἑλῆς ἐπαρχίας
 Βιζύης: 21.150.

καλύβην μόλις αποζῶσι διὰ τοῦ ἰδρωτός τῶν προσώπου των. Καὶ ἠδόνατο μὲν νὰ ἐλπίσῃ τις ὅτι τὸ γνωστόν ἐπὶ δραστηριότητι ἑλλ. στοιχειῶν ἔνωρις ἢ ἀργὰ θ' ἀνελάμβανε πάλιν ἐκ τῆς δυστυχίας αὐτοῦ, ὡς ἀνέλαβεν καὶ ἐκ τῶν καταστροφῶν τοῦ 1829¹. Δυστυχῶς ὁμως τὴν φορὰν ταύτην αἱ ἐλπίδες αὗται διαφεύδονται ὁλονὲν οὐκρύτερον ὑπὸ τῆς ἐγχωρίου Κωβερνήσεως, ἣτις φαίνεται ἐργαζομένη, ἵνα καταπνίξῃ ὀλεκῶς τε καὶ ἠθικῶς τῶν ἐδῶ ἀμυγῆ τέως καὶ ἰκμυῶν Ἑλληρισμόν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον αἱ Τουρκικαὶ Ἀρχαὶ ἐπὶ τῇ προφάσει ἀναθεωρήσεως καὶ ἰκανοποιήσεως τῶν κτηματολογικῶν τίτλων ἀφαιροῦσι καθ' ἑκάστην ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν χριστιανῶν πᾶσαν γῆν, ἣς τὴν κατοχὴν δὲν δύνανται ἔ' ἀποδείξωσι δι' ἐπισήμων τίτλων, ἀφ' οὗ ἀπώλοντο οὗτοι κατὰ τὴν ληλασίαν καὶ διαπραγῆν τῶν οἰκιῶν, δραστηρίως δ' ἐπιδιώκει τὸν σπυροικισμόν τῆς χώρας διὰ τῶν ἐκ Βουλγαρίας φεηγόντων ἀγρίων Τούρκων, οἵτινες οὐ μόνον μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν χωρίων, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς αὐτῶν τούτων ἐγκυβιστάμενοι, σφετερίζονται μὲν τὰς τέως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καλλιεργημένας γαίας τῇ προστασίῃ τῶν Ἀρχῶν, καλλιεργοῦσι δὲ ταύτας κλέπτοντες ἀναφανδόν τὰ τῶν χριστιανῶν ὑποζύγια, τῇ σιωπηλῶς ἐκδηλωμένῃ ἀνοχῇ τῶν κρατούντων.

Ἐπὶ τὰς σκληρὰς λοιπὸν καὶ ἀπαιθρόπους ταύτας ὁρδὰς διαβιοῦντες οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Βιζύης Ἕλληρες οὐ μόνον νὰ ἐκπαιδεύσωσι δὲν δύνανται, ἀλλ' οὐδὲ νὰ θρέψωσι τὰ ἴδια ἑαυτῶν τέκνα ἐντὸς ὀλίγου ἱκανοὶ θὰ εἶναι. Τῆς δ' ἀπελπιστικῆς αὐτῶν καταστάσεως χωρεκάκως ἐπαφελούμενοι οἱ ἱνὰ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς ἑπαρχίας ὄρια κατοικοῦντες Βούλγαροι παντοῦ μετέρχονται δελεαστικὰ μέσα ὅπως παραπλανήσωσι πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς ἀμαθεῖς χωρικούς, παρὰ τοῖς ὁποίοις οὐ μόνον σχισματικὰ τινὰ κρούσματα ἀναφαίνονται ἀπὸ τινος, ἀλλὰ καὶ τάσις τις ἐκδηλοῦται πρὸς μετοικεσίαν εἰς τὰ ὀρεινότερα βουλγαρόφωνα χωρία, ὅπου οἱ μὲν Τούρκοι δὲν τολμοῦν νὰ κατοικήσωσι, αἱ δὲ βουλγαρικαὶ προπαγάνδαι πρὸ πολλοῦ ἔχουσι στήσει τὰ ἐργαστήριά των.

Καὶ ταῦτα μὲν, κ. Ὑπουργέ, περὶ τῆς ὅλης ἐπαρχίας ἐν γένει. Περὶ μιᾶς ἐκάστης τῶν ἐπικαλουμένων τῆν βοήθειαν τῆς μητρὸς Ἑλλάδος πόλεων ἐπιτρέψατέ μοι νὰ προσθέσω τὰ ἐξῆς σύντομα. Ἡ Βιζύη πόλις προφανῶς ἐξελληνισθεῖσα καθ' οὗδ' χρόνον ἀκόμη διετέλει πρωτεύουσα τῶν βασιλέων τῶν Ἀστών καὶ τῶν Ὀθουσαῶν εἶναι πλήρης, καὶ ὡς ξένος τις εἶπεν, τοῦτ' αὐτὸ μουσεῖον ἑλλ. ἀρχαιότητων καὶ ἐπι-

1. Πρόκειται περὶ τῶν καταστροφῶν ἐκ τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1828 - 1829.

γραφῶν¹. Ἐπικαίρως κειμένη και δι' ἀξιοφροσύνην ἐξησφαλισμένη φρονεῖον κατὰ τὴν μακρὰν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τοὺς βαρβάρους διαπάλην ἐχρησίμευσεν ὡς προμαχῶν κατὰ τῶν ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν φαράγγων τοῦ Αἴμου εἰσβαλόντων Σκυθῶν, συγκαί δὲ και ἀποφασιστικαί συνεκροτήθησαν ἐν τοῖς πεδίοις αὐτῆς μάχαι, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ μεγάλοι και πολλοὶ τύμβοι βαρβάρων πολεμιστῶν ἔτι και νῦν σφζόμενοι.

Ἐν τῇ συγχρόνῳ ἱστορίᾳ οὐδὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ φιλομουσίαν και μόνον φιλομουσίαν. ἤδη κατὰ τὸ 1840 ἐδιδάσκετο ἐν τῇ ἑλλ. αὐτῆς νεοδημιῶν σχολείῳ² ὁ Θεοκωδὸλης και ὁ Ὀμηρος. Οἱ κάτοικοι τῆς ζῶσιν ἐκ τῆς γεωργίας, τῆς ἀμπελοφυγίας και κτηνοτροφίας. Ἀποκεκλεισμένοι ἕως πύσης συγκοινωνίας μετὰ τῆς θαλάσσης και τῶν πρὸς τὴν πρωτεύουσαν ἀγροσῶν, εἰς οὐδὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιήσωσι τὰ πλεῖστα αὐτῶν. Οὐχ ἦττον ἡ πολίχνη 5.000 Ἑλλήνων³ ἀριθμοῦσα εἶναι τὸ ἐμπορικὸν και πνευματικὸν κέντρον 35⁴ περίπου χωρίων κατὰ τὸ πλεῖστον Ἑλληνικῶν και τόσον ἐγγυὸς κειμένων ὥστε ὁσάκις ἐν Βιζύῃ ὑπῆρξαν ἢ καλοὶ διδάσκαλοι οὐκ ὀλίγοι τῶν περιόρων ἐφιλοτιμοῦντο νὰ στέλλωσι τὰ τέκνα των πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ὡς ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου και διοικητικῆ πρωτεύουσα πρώτου βαθμοῦ ἡ Βιζύη ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην καλῶν σχολῶν, ἐν οἷς οὐ μόνον τὰ τέκνα τῶν ἐντοπίων νὰ ἐκπαιδεύωνται, ἀλλὰ και οἱ διὰ τὰ χωρία ἀναγκαῖοι γραμματοδιδάσκαλοι ἐν αὐτοῖς νὰ παρασκευάζονται. Σήμερον ἡ Βιζύη ἔχει μόνον ἐν πενιχρὸν οἰκοδόμημα διὰ τὴν ἀτελέστατα λειτουργοῦσαν ἀλληλοδιδασκτικὴν σχολίαν.

Τὸ Σαμακόβιον εἶναι ὄρειον πόλισμα ἐκ μόνων Ἑλλήνων κατοικούμενον οἱ κάτοικοι του περί τὰς 6000⁵ ἄλλοτε μὲν ἔζον ἐν εὐπορίᾳ, νῦν δὲ εἰς οἰκτροτάτην περιελθόντες πένιαν και ἀπόγνωσιν ἐκπατρῶ-

1. Περὶ ἀρχαιότητων και ἐπιγραφῶν Βιζύης [Βιζας], βλ. ἰδίως Ernst Kalinka, Alles und Neues aus Thrakien, «Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien», Wien 23, 1926, Beiblatt, σ. 118-128.

2. Σχολὴ συστηθεῖσα τὸ 1839 ὑπὸ Γρηγορίου Νίου, Μητροπολίτου Βιζύης, βλ. Μελισσηνοῦ Χριστοδούλου, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 76 και Α.Θ. 33, 1967, σ. 368.

3. Ἀπολ. Σ.Γ.: 3000. Κατ' ἀπολογισμὸν (17-5-1888) Ὑποπροξένου Κωνστ. Ν. Χατζοπούλου (Ἀπολ. Κ.Ν.Χ.), Α.Θ. 19, 1954, σ. 206, Ἑλληνες κάτοικοι: 2.200.

4. Ἀπολ. Σ.Γ., 30 χωρία.

5. Αὐτόθι, 5.000, Ἀπολ. Κ.Ν.Χ., Α.Θ. 19, 1954, σ. 206, Ἑλληνες κάτοικοι: 6.000.

ζονται εις τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε ὅσαι τῶν οἰκιῶν τῆς πολίχνης ἔμειναν ἀβλαβεῖς κατὰ τὰς τελευταίας καταστροφὰς καταρρέουσι σήμερον ἀπ' ἑαυτῶν ἔρημοι κατοικίαι. Τὸ ἔδαφος τοῦ Σαμακοβίου εἶναι ὡς γνωστὸν, σφόδρα μεταλλοῦχον, ἡ δὲ Τουρκικὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἀνέκαθεν περὶ τὴν πολίχνην πολλὰ ἐργαστάσια καὶ σιδηροχοτήρια, ἐν οἷς ἐργαζόμενοι οἱ Σαμακοβίται ἀπέζον. Ἀλλὰ τῶν ἐργαστασίων τούτων καταστραφέντων κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον, πῦσι μεταλλουργικὴ ἐργασία διεκόπη διὰ παντός¹, οἱ δὲ δυστοχεῖς κάτοικοι μὴ ἔχοντες καλλιεργήσιμον ἔδαφος γῆς ἐκπιτρύζονται ὡς εἶπον, ἵνα θητεύουσι παρὰ τοῖς τὰ πεδυνότερα καλλιεργοῦναι Βουλγάροις πρὸς οὓς ἄλλατε οὐδέμιαν κατεδέχοντο νὰ ἔχουσι ἐπιμειξίαν. Οἱ ἐν Σαμακοβίῳ ἔτι μένοντες ἀποζῶσι ξολεούμενοι καὶ ἀνθρακοποιούντες πρὸς λογαριασμόν ὀλίγων εὐπόρων. Ἐν Σαμακοβίῳ δὲν εὐρίσκεται οὐδεὶς ἀρθογραφῶν, τὰ δὲ 9/10 τῶν κατοικῶν εἶναι ἀναλφάβητα καὶ πρὸ δύο ἐτῶν δὲν εἶχον εἰμὴ ἐν ἀπλοῦν γραμματοδιδασκαλείῳ. Καὶ ὅμως τὸ Σαμακοβίον εἶναι ἡ γενέτειρα τῶν Σερνοκρατῶν πόλις, κατεπεύγει δὲ ἢ ἀνάγκη νὰ ὑποστηριχθῶσι τὰ Ἑλληνικὰ ἐνταῦθα φρονήματα διότι ἢ πολίχνη συνορεύει ἀμέσως πρὸς πικρῶς κατοικημένα βουλγαρικὰ χωρία, ὑπὸ τῶν ὁποίων || κινδυνεύει ν' ἀπορροφηθῇ ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ χρόνου.

Ἡ Μήδεια ἀρχαία τῶν Ἑλλήνων ἀποικία ἐπὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἐγκλείει καὶ αὐτὴ πλεῖστα ὅσα Ἑλληνικὰ καὶ χριστιανικὰ μνημεῖα. ἔχει ὡς καὶ ἡ Βιζύη οὐκ ὀλίγους Ὀδομηωνοὺς καὶ εἶναι δευτέρου βαθμοῦ πρωτεύουσα ἐπαρχίας (καϊμουκιλίκι). Οἱ Ἕλληνες αὐτῆς κάτοικοι εἶναι περίπου 3000², ἀλλ' οὗτοι ἀγράμματοι καὶ περιορισμένοι δὲν τολμῶσι μῆτε μέχρι Κ/πόλειος νὰ ἐκτείνουσι τοὺς πλοῦς των. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποζῶσι καὶ οὗτοι ἀπὸ τῆς ἀνθρακοποιίας καὶ ἀσημίαντος τινὸς γεωργίας· εἶναι δὲ περιορισμένοι ὑπ' οὐκ ὀλίγων βουλγαρικῶν χωρίων. Καὶ ἢ πόλις αὕτη ἐπιθετὰ τὰ πάνδηνα κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον· τὸ ἐν αὐτῇ λειτουργοῦν σχολεῖον εἶναι μὲν ἐντὸς νεοκτίστου οἰκοδομήματος ἐγκατεστημένον, ἀλλ' οὐδένα παρέχει καρπὸν ἄξιον λόγου. Μία ἀστικὴ σχολὴ ἐν Μήδειᾳ ἠθέλην ἀναπτέξει ἀποστοῦν τὰ

1. Εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Γ'. Βιζυηνὸς ἐνδιεφέρθη διὰ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Σαμακοβίου, βλ. μετ' ἐπιφύλαξιν, Βασίλειου Ἀσημουρότη, Τὸ «Ἐνωργάνι τῆς Μιχαλιέσσας» καὶ τὸ Σαμακοβίον, Ἑρακικὰ Χρονικά 5, 1965, σσ. 93 - 99.

2. Ἀπολ. Σ. Γ, 2000. Ἀπολ. Κ. Ν. Χ., Α. Θ. 19, 1954, σ. 240, Ἕλληνες κάτοικοι: 1600.

πνεύματα τῆς νεολαίας καὶ καταστήσει αὐτοὺς ἰκανωτέρους εἰς τὸ νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὸ πλεονέκτημα ὅπερ τοῖς παρέχει ἡ θάλασσα, ἢ αὐτὴ δὲ σχολὴ ἤθελε παράσχει φῶς καὶ εἰς τοὺς Ἑλληνοπαῖδας τριῶν ἄλλων ἐγγὺς κειμένων χωρίων, ἐν οἷς οὐκ ὀλίγοι κατοικοῦσι Βούλγαροι.

Τοιαῦται κύριε Ὑπουργέ, ἐν συντόμῳ εἶναι αἱ κοινότητες αἱ ἐκλιπαροῦσαι δι' ἐμοῦ τὴν μητέρα Ἑλλάδα ὅπως ἔλθῃ καὶ εἰς αὐτὰς φιλόστοργος ἀρωγὴ ἐν τῇ πνευματικῇ αὐτῶν ἀναπτύξει. Εἰς τὰς παρακλήσεις αὐτῶν ἐνθαρρύνονται αἱ εἰρημέναι κοινότητες πρὸ πάντων ὑπὸ τῆς ἐμπιστοσύνης ἣν εἰς ἅπαντα τὴν ἔξω Ἑλληνισμὸν ἐμπνέει ἡ σήμερον ἐπ' ἀγαθῷ τῆς τόχας τῆς κοινῆς πατρίδος Ἰθύνουσα Σκηναστὴ Κοσβέρησις. Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν ἀκράδωντων πεποιθήσιν, ὅτι ἢ πρὸς τοὺς ἐν Θράκῃ Ἑλληνας γεννημένῃ ἀρωγὴ καὶ προστασία οὐ μόνον τὴν ἐμπιστοσύνην ταύτην θέλει χαλιτῶνει, ἀλλὰ ἐν γένει τὸ γόητρον τῆς Ἑλλάδος θέλει ἀνυψώσει ἐν τῇ συνειδήσει ἀπαξιπάντων τῶν Ἑλλήνων βεταὶ δουλεύουσιν ἔτι κακῇ μοίρῃ.

Ἰθύνουμονῷ διὰ τε ἐμῶν καὶ ἐν ὀνόματι τῶν συμπατριωτῶν μου Ἑλλήνων ἐπὶ τῇ πρὸς αὐτοὺς γενησομένη ἐδεργασία, διατελοῦ κύριε Ὑπουργέ, τῆς Ὑμετέρας διαταγῆς εὐπειθέστατος

Γ. Μ. Βιζυηνός.

Ἀθήναι

ΚΤΡΙΑΚΗ ΜΑΜΩΝΗ